

**İĞDIR İLİ TUZLUCA İLÇESİ KÜÇÜKBAŞ
HAYVANCILIK İŞLETMELERİNİN GENEL YAPISI**

Serdar TÜRKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Yrd. Doç. Dr. Yakup Erdal ERTÜRK

Prof. Dr. Semiha KIZILOĞLU

2017

Her hakkı saklıdır

İĞDIR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İĞDIR İLİ TUZLUCA İLÇESİ KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK
İŞLETMELERİNİN GENEL YAPISI

Serdar TÜRKAN

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

İĞDIR
2017

Her hakkı saklıdır

Yrd. Doç. Dr. Yakup Erdal ERTÜRK ve Prof. Dr. Semiha KIZILOĞLU danışmanlığında Serdar TÜRKAN tarafından hazırlanan bu çalışma 12/07/2017 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Adem AKSOYİmza

Üye : Doç. Dr. Ecevit EYDURAN.....İmza

Üye : Yrd.Doç.Dr. Yakup Erdal ERTÜRK.....İmza

Üye : Yrd.Doç.Dr. Nuray DEMİR.....İmza

Üye : Yrd.Doç.Dr. Köksal KARADAŞİmza

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim kurulunun / /2017 tarih
ve 2017/ sayılı kararı ile onaylanmıştır.

.....

Doç. Dr. Süleyman TEMEL

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Serdar TÜRKAN

Bu çalışma Iğdır Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Merkezi tarafından desteklenmiştir.

Proje No:2014-FBE-L03

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ÖZET

İĞDIR İLİ TUZLUCA İLÇESİ KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK İŞLETMELERİNİN GENEL YAPISI

TÜRKAN, Serdar

Yüksek Lisans Tezi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

1. Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Yakup Erdal ERTÜRK

2. Tez Danışmanı: Prof. Dr. Semiha KIZILOĞLU

Temmuz 2017, 70 Sayfa

Bu çalışma Iğdır İli Tuzluca İlçesi'nde küçükbaş hayvan işletmelerinin yapısal durumlarını, barınak koşullarını, yem bitkileri üretimini, yem depolama koşullarını, hayvan besleme hakkında bilgi düzeylerini ortaya koymak ve yetiştiricilerin sosyal durumlarını belirlemek mevcut hayvansal üretim düzeyini artırmaya yönelik çözüm önerileri getirmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilen 104 işletme ile yüz yüze yapılan anket verileri kullanılmıştır. İşletmelerdeki koyun varlığının % 90'dan fazlası Morkaraman, geri kalan ise Akkaraman ve kısmen melez tiplerden oluştuğu tespit edilmiştir. Iğdır İli Tuzluca İlçesi genelinde yaylacılığın yaygın olduğu, yetiştiricilerin köy dışında yaylalarda da hayvancılık yaptıkları belirlenmiştir. Koyunların baharla birlikte meraya çıkarıldıkları ve kar yağınca kadar merada otlatıldıkları, kışın ise ağıllara alınarak eldeki mevcut kesif yemlerle ek yemleme yapıldığı tespit edilmiştir. İşletme sahiplerinin yaş ortalaması 42.3, okuma yazma bilenlerin oranı %97.1, işletmelerde ortalama küçükbaş hayvan sayısının 50.8 baş olduğu, hayvancılık tecrübelerinin 18.6 yıl olduğu, işletmelerin % 92.3'ünün herhangi bir tarımsal destek almadığı ve %79.8'inin herhangi bir ekipmana sahip olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca işletmelerde Temmuz ve Ağustos ayı arasında sağım yaptıkları, sağımı kadınların yaptığı, sağımdan sonra bir kerelik kuzulara emiştirmenin yapıldığı, bu süre zarfında elde edilen ürünlerin çoğunun aile içinde tüketildiği, artan ürünlerin ise başka tüketicilere süt, peynir, yağ gibi ürünler olarak satıldığı belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ilçe genelinde yürütülen koyunculuk faaliyetlerinin ağırlıklı olarak küçük sürülerden ve morkaramandan koyun ırkından oluştuğu, koyunculuk faaliyetlerinde ekstansif sistemin ağırlıkta olduğu görülmüştür. İşletmeler yetiştirici birlikleri çatısı altında toplanamamış olmaları da faaliyetlerini olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Koyun, Koyunculuk İşletmeleri, Yapısal Özellikler, Tuzluca.

ABSTRACT

GENERAL STRUCTURE OF SMALL RUMINANT ENTERPRISES IN TUZLUCA DISTRICT OF İĞDIR PROVINCE

TÜRKAN, Serdar

Iğdir University

Msc. Thesis/Department of Agricultural Economics

1st Thesis Supervisor: Assist. Prof. Dr. Yakup Erdal ERTÜRK

2nd Thesis Supervisor: Prof. Semiha KIZILOĞLU

July 2017, 70 Pages

This study was conducted to reveal knowledge level on structural status, barn conditions, forage plants, feed storing conditions and animal nutrition of small ruminant enterprises in Tuzluca district, to determine social status of animal producers, and to bring forward a proposal on increasing their levels of the current animal production. In the study, the questionnaire data of 104 enterprises selected by stratified sampling method were used. More than 90 (%) of sheep existence in the enterprises were Morkaraman indigenous breed, the rest were composed of Akkaraman indigenous breed and partially crossbred types. It was determined that, in Tuzluca district of İğdir province, nomadic transhumance was common, in general, and producers made an effort for sheep husbandry outside of the villages. With spring season, sheep were grazed until snowing and, in winter season, the sheep were exposed to additional feeding within sheep barns. It was determined to be average age of enterprises (42.3), the percent of the enterprises that was literate (97.1%), average number of small ruminants (50.8 head), experience of the enterprises in animal husbandry (18.6 year), the percent of the enterprises that didn't receive any agricultural support (92.3%), and the percent of the enterprises that didn't possess any farm machinery (79.8%). It was also determined that, only women in the enterprises were milking the sheep between July and August months, lambs sucked dams once after milking, families consumed animal products obtained during this period, and extra products were bought as milk, cheese and fat.

It was determined according to the research results that animal production operations were conducted in the district with small flocks comprising Morkaraman breed under extensive conditions, as well as the enterprises could not gather under a single roof of producer associations.

Key words: Sheep, Sheep enterprises, Structural Properties, Tuzluca

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Hayvansal üretim, insanların yeterli ve dengeli beslenmeleri için gerekli olan et, süt ve yumurta gibi hayvansal ürünleri sağlamasının yanında, ülke ekonomisini geliştiren, birim yatırıma yüksek katma değer katan ve düşük maliyetle istihdam imkânı sağlayan bir sektördür. Hızla artan nüfusun dengeli beslenmesi için birim hayvan başına verimi artırmak gerekmektedir. Doğu Anadolu bölgesinde hayvansal üretimin artırılması için, geçen yıllar içerisinde yüksek verimli kültür ırkı ve melezi hayvan sayısında önemli artışlar sağlanmasına rağmen, hayvansal ürün artışı sağlanamamış ve hayvancılık sürekli kan kaybetmiştir. Bundan dolayı bölgede hayvancılığın sorunlarının doğru tespit edilmesi oldukça önem arz etmektedir. Daha önceki yıllar içerisinde yöreye dönük yapılan bazı önemli çalışmalar sonucunda, bölgede hayvancılığın bazı sorunları dile getirilmiş ve çeşitli çözüm önerileri sunulmuş olup, açığa kavuşturulamamıştır. Bu nedenle hayati öneme sahip konuların daha kapsamlı ele alınmasının yanında daha önce tespit edilen çeşitli sorunların geçen süre içerisinde değişiminin ortaya konularak bölgeye dönük somut çözüm önerilerinin geliştirilmesi gereklidir. Böyle bir çalışmanın yürütülmesi ve sonuçlandırılmasında destek veren ve çalışma süresi boyunca desteğini devam ettiren değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Yakup Erdal ERTÜRK'e, Prof. Dr. Semiha KIZILOĞLU'na, Doç. Dr. Ecevit EYDURAN'a, Yrd. Doç. Dr. Kasım ŞAHİN'e, Yrd. Doç. Dr. Fikret TÜRKAN'a, Iğdır ve Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Hocalarına, sevgili eşim Özlem YALÇIN TÜRKAN'a, sürekli maddi ve manevi beni destekleyen aileme, destek sağlayan Iğdır Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'ne, araştırmanın bilgi toplama aşamasında sağladıkları kolaylık ve yakın ilgiden dolayı anket sorularını sabırla cevaplayan yöre çiftçilerine teşekkürlerimi sunarım. Bu araştırmanın çiftçilere ve yöreye hizmet veren ilgili kişilere yararlı olmasını dilerim.

Serdar TÜRKAN

TEMMUZ-2017

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR BİLDİRİŞLERİ	6
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	12
3.1. Materyal	12
3.2. Yöntem.....	12
3.2.1. Örnek İşletmelerin Seçilmesinde Uygulanan Yöntem.....	12
3.2.2. Veri Toplama Aşamasında Uygulanan Yöntem	13
3.2.3. Verilerin Analizinde Uygulanan Yöntem	14
4. BULGULAR ve TARTIŞMA.....	16
4.1. Koyunculuğa Genel Bakış	16
4.1.1. Dünyada Koyunculuk	16
4.1.2. Türkiye’de Koyunculuk	16
4.1.3. Iğdır İlinde Koyunculuk.....	18
4.1.4. Tuzluca İlçesinde Koyunculuk.....	19
4.2. Yöre Hakkında bilgiler.....	19
4.2.1. Coğrafi Durumu	19
4.2.2. Tuzluca’nın Tarihi.....	20
4.2.3. İklim Durumu.....	20
4.2.4. Ekonomik Durumu.....	20
4.2.5. Ulaşım Durumu.....	21
4.2.6. Göç Sorunu ve Tarih.....	21
4.2.7. Nüfus Durumu.....	22
4.3. Araştırma Bulguları.....	22

4.3.1. Koyun yetiştiriciliği yapan işletme sahiplerine ait tanımlayıcı bilgiler	22
4.3.1.a. İşletmeci ile ilgili özellikler	22
4.3.1.b. İşletmelerin özellikleri	24
4.3.1.c. İşletmelerin hayvan varlıkları ve çalışılan ırklar	26
4.3.1.ç. İşletmelerde işgücü kullanımı	29
4.3.1.d. İşletme yönetimi	30
4.3.1.e. İncelenen işletmelerde işletmecinin teknik bilgi alımı	31
4.3.1.f. İşletmecilerin faydalandığı tarımsal destekler	31
4.3.1.g. İşletmecilerin küçükbaş hayvancılıktan memnuniyet durumu	32
4.3.1.h. İncelenen işletmelerde görülen belli başlı sorunlar	32
4.4. İncelenen İşletmelerin İstatistiksel Analizi	33
4.4.1 İşletmecilerin eğitim seviyeleriyle kooperatife üyelikleri arasındaki ilişki ...	33
4.4.2. İşletmecilerin eğitim seviyeleriyle sütün değerlendirilmesi arasındaki ilişki	33
4.4.3. İşletmecilerin eğitim seviyeleriyle küçükbaş hayvancılık yapma nedeni arasındaki ilişki	34
4.4.4. İşletmecilerin eğitim seviyeleriyle küçükbaş hayvancılık yapmaktan memnun olmama nedenleri arasındaki ilişki	35
4.4.5. İşletmelerde çalışan kişi sayısı ile sosyal güvence arasındaki ilişki	35
4.4.6. İşletmelerde üretime kadın etkisiyle anaçkoyun varlığı arasındaki ilişki	36
4.4.7. Üreticilerin hayvancılık deneyimiyle sağım esnasında yem verme durumları arasındaki ilişki	36
4.4.8. Üreticilerin hayvancılık deneyimiyle küçükbaş hayvancılık yapmaktan duydukları memnuniyetsizlik nedenleri arasındaki ilişki	37
4.4.9. Üreticilerin hayvancılık deneyimiyle hayvan varlıkları arasındaki ilişki	37
4.4.10. Üreticilerin hayvancılık deneyimiyle morkaraman varlığı arasındaki ilişki	38
4.4.11. Üreticilerin hayvancılık deneyimiyle akkaraman varlığı arasındaki ilişki	38
4.5. Cart Analizine Ait Bulgular	39
4.5.1. İşletmedeki sütün değerlendirilmesine ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı	39
4.5.2. İşletme sahiplerinin kooperatife üye olmasına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı	40
4.5.3. İşletme sahiplerinin küçükbaş hayvancılık yapma sebebine ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı	41

4.5.4. İşletme sahiplerinin toplam hayvan sayısına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı	43
4.5.5. İşletme sahiplerinin toplam ağıl alanına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı.....	45
4.5.6. İşletme sahiplerinin toplam morkaraman sayısına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı	46
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	48
5.1. Sonuç.....	48
5.2. Öneriler	55
KAYNAKLAR	57
EK-1	62
ÖZGEÇMİŞ	71

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ADNSK	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BBHB	Büyük Baş Hayvan Birimi
CART	Classification and Regression Tree
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
Da	Dekar
DOLAR	Amerika Birleşik Devletleri Para Birimi
EİB	Erkek İşgücü Birimi
EURO	Avrupa Para Birimi
FAO	Gıda ve Tarım Teşkilatı
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GSÜD	Gayri Safi Üretim Değeri
GTHB	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
KKKS	Koyun Keçi Kayıt Sistemi
TAGEM	Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüđu
TG	Tarımsal Gelir
TMO	Toprak Mahsulleri Ofisi
TURKVET	Hayvan Kayıt Sistemi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 4.2. İşletme sahiplerinin kooperatife üye olmasına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı	41
Şekil 4.3. İşletme sahiplerinin küçükbaş hayvancılık yapma sebebine ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı	42
Şekil 4.4. İşletme sahiplerinin toplam hayvan sayısına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı	44
Şekil 4.5. İşletme sahiplerinin toplam ağıl alanı ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı.....	45
Şekil 4.6. İşletme sahiplerinin toplam morkaraman sayısına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı	47

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 4.1. Dünya genelinde ve bazı ülkelerdeki koyun sayıları ile et ve süt üretimleri (FAO, 2013)	16
Çizelge 4.2. Türkiye’de koyun varlığında (baş) meydana gelen değişimler (TÜİK 2015)	17
Çizelge 4.3. Iğdır’da küçükbaş hayvan varlığı (Anonim, 2011).....	18
Çizelge 4.4. Tuzluca’da küçükbaş varlığında (baş) meydana gelen değişimler (TÜİK, 2014)	19
Çizelge 4.5. Ankete katılanların yaşları ve eğitim durumları	23
Çizelge 4.6. İşletme sahiplerinin hayvancılık deneyimi	23
Çizelge 4.7. Ankete katılanların örgütlülük durumları	24
Çizelge 4.8. Küçükbaş hayvancılık yapma nedenleri	24
Çizelge 4.9. İşletmelerin sahip oldukları arazi ve büyüklüğü.....	24
Çizelge 4.10. İşletmelerin sahip olduğu arazinin niteliği	25
Çizelge 4.11. İşletmelerin ağıl alanı genişliği.....	25
Çizelge 4.12. İşletmelerin alet-ekipman varlığı.....	26
Çizelge 4.13. İncelenen işletmelerdeki küçükbaş hayvan varlığı.....	26
Çizelge 4.14. İncelenen işletmelerdeki morkaraman ve akkaraman koyun varlığı	27
Çizelge 4.15. İncelenen işletmelerdeki toklu varlığı	28
Çizelge 4.16. İncelenen işletmelerde keçi varlığı	29
Çizelge 4.17. İşletmelerde yabancı işgücü kullanımı	29
Çizelge 4.18. İşletmelerde aile işgücü kullanımı	30
Çizelge 4.19. Küçükbaş işletmelerinde sağım sayısı, sağım zamanı ve sağım bitimi	30
Çizelge 4.20. İşletmelerde sütün değerlendirme şekli	31
Çizelge 4.21. İşletmecilerin teknik bilgi alma durumları	31
Çizelge 4.22. İşletmecinin faydalandığı destekler	32
Çizelge 4.23. Küçükbaş hayvancılıktan memnun olmama nedenleri	32
Çizelge 4.24. Küçükbaş hayvancılık işletmelerinin sorunları	33
Çizelge 4.25. Eğitim seviyeleriyle bir kooperatife üyelikleri arasındaki ilişki.....	33
Çizelge 4.26. Eğitim seviyeleriyle sütün değerlendirilmesi arasındaki ilişki.....	34
Çizelge 4.27. Eğitim seviyeleriyle küçükbaş hayvancılık yapma nedeni arasındaki ilişki	34

Çizelge 4.28. İşletmecinin eğitim seviyesiyle küçükbaş hayvancılık yapmaktan memnun olmama nedeni arasındaki ilişki.....	35
Çizelge 4.29. Çalışan kişi sayısı ile sosyal güvencesi olanlar arasındaki ilişki.....	36
Çizelge 4.30. Üretime kadın etkisiyle anaç koyun varlığı arasındaki ilişki.....	36
Çizelge 4.31. Hayvancılık deneyimiyle sağında yem verme durumu arasındaki ilişki .	37
Çizelge 4.32. Hayvancılık deneyimiyle küçükbaş hayvancılık yapmaktan duydukları memnuniyetsizlik nedenleri arasındaki ilişki.....	37
Çizelge 4.33. Hayvancılık deneyimiyle hayvan varlıkları arasındaki ilişki	38
Çizelge 4.34. Hayvancılık deneyimi ile morkaraman varlığı arasındaki ilişki.....	38
Çizelge 4.35. Hayvancılık deneyimi ile akkaraman varlığı arasındaki ilişki	39

1. GİRİŞ

Hayvancılık ülke ekonomisi ve tarım sektörü içerisinde önemli bir yere ve potansiyele sahiptir. İnsanların fizyolojik ihtiyaçlarını karşılama özelliğinden dolayı tüm ülkelerin ekonomilerinde de önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, hayvancılık faaliyeti; yeterli ve dengeli beslenmenin sağlanması yanında ekonomik kalkınma için gerekli sermayenin elde edilmesi açısından önemlidir. Her türlü hayvansal üretim faaliyetleri, bitkisel ürün ve yan ürünlerinin değerlendirilmesi, işgücü etkinliğinin artırılması, doğal ve ekonomik koşullardan kaynaklanan risklerin azaltılmasında etkinliğini sürdürerek işletme kârlılığına olumlu katkılar sağlamaktadır (Vural ve Fidan, 2007). Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun gıda maddeleri üretimini garanti altına alması gerekmektedir. Gelecekte gıda maddelerinin temininde sorun yaşanmaması için bu alanda milli bir tarım politikası oluşturulması zorunludur. Hızlı nüfus artışı, şehirleşme, sanayileşme ve yükselen yaşam standardı, hayvansal ürüne olan talebi giderek artırmaktadır. Bu nedenle hayvansal üretimin artırılması zorunludur. Hayvancılık sektöründe üretimi artırmak, ya hayvan sayısını ya da hayvan başına düşen verimi artırmakla mümkün olacaktır (Emsen, 1992).

Koyun yetiştiriciliği iklim ve doğa şartları ile teknik ve ekonomik imkânlar ölçüsünde, büyük ve küçük sürüler halinde yapılmaktadır. Koyunculüğün yapılabilmesi için ilk şart, uygun mera alanlarının olmasıdır. Ayrıca bu mera alanları zengin bitki florasına sahip olmalı ve koyunların rahatça dolaşacağı şekilde düz veya az eğimli olmalıdır. Meralarda aşırı hayvan olmamalı ve münavebeli (dönüşümlü) otlatma yapılmalıdır. Çevreye uyum kabiliyeti yüksek olan koyun, ucuz tarla ürünlerinin daha karlı hale getirilmesine olanak sağlar, bağ, bahçe ve tarla kenarlarındaki otları yiyerek hem besin ihtiyacını karşılar hem de bu otların gelişmesini ve çoğalmasını önleyerek bitkisel üretime yapacağı zararları önler. Çeşitli verimleri (et, süt, yapağı, post, kürk, deri, gübre) ile de insanlara çok yönlü faydalar sağlamaktadır (Demirci ve Açıl 1983).

Et verimi: Koyunun en önemli verimi et verimi olup, yöreden yöreye değişiklik göstermesine rağmen bunun çok önemli bir bölümünü kuzu eti teşkil etmekte olup, toklu ve koyun eti ise daha sonra gelir. Koyun eti, dünyanın her yerinde tüketilen ve aranan bir hayvansal protein kaynağıdır.

Süt verimi: Koyun sütünden yüksek fiyatla satılan peynir ve yoğurt gibi gıda ürünleri yapılmaktadır. Koyun sütünden yapılan peynir ve yoğurt, batı Avrupa ülkelerinde az bilindiği halde doğu Avrupa ve Akdeniz ülkelerinde yaygın olarak tüketilmektedir (Demirci ve Açıl 1983).

Yapağı verimi: Dokuma endüstrisinin en önemli hammaddesi, koyunlardan elde edilen yapağıdır. Yünlü kumaşların, sağlıklı olması soğuğa karşı koruyuculuğu ve estetik üstünlüğü sebebiyle değerlidir ve çok tercih edilir. Ayrıca yün, çok kıymetli halı, kilim, battaniye ve havlu gibi eşyaların yapımında da önemli yer tutmaktadır (Demirci ve Açıl 1983).

Diğer verimler: Kürk, post, deri giysi gibi değerli eşyaların temel hammaddesi koyun ve kuzu derisidir. Koyun ve kuzu bağırsakları sucuk ve sosis gibi yiyeceklerin üretiminde, cerrahi ipliklerin (katgüt) yapımında; kemik, boynuz, tırnak gibi artık ürünler ise düğme, tarak, tutkal, boya vb. maddelerin yapımında kullanılmaktadır. İlaç ve kozmetik sanayinde kullanılan lanolin koyun yapağısından elde edilir. Tarımda kullanılan tabii gübrelerin başında koyun gübresi gelmektedir. Başarılı bir koyunculunun en önemli şartı, yetiştiricilik yapılacak bölgenin coğrafi ve ekonomik şartlarına göre yetiştirme yönünün ve şeklinin iyi tespit edilmesi ve amaca uygun koyun ırkı veya tipinin isabetli seçilmesidir. Bölgenin iklimi, mera ve yem imkânları ile koyun verimlerinin ekonomik durumu yetiştirilecek koyun tipinin tespitinde önemli olan faktörlerdir. Başarılı bir koyunculunun temellerini; yetiştiricilik yapılacak bölgeye uygun ırkın seçimi, melezleme çalışmalarında amacın iyi tanımlanması, oluşturulacak sürünün büyüklüğü ve koyunculuğa başlama zamanı, verim denetimlerinin yapılması ve kayıt tutma ile nitelikli damızlıkların alınması oluşturur (Demirci ve Açıl 1983).

Çayır ve meraları geniş ve kurak iklim şartlarına sahip olan Türkiye’de koyunculuk hayvan yetiştiriciliğinde önemli bir yere sahiptir. İklim ve toprak yapısı, tarımsal üretimin yönünü belirlemesi ve onun kârlı bir şekilde yapılabilmesi için temel unsur olması, sahip oldukları şartlar itibariyle bilhassa Anadolu, koyun yetiştiriciliğinin yaygınlaşması ve tutunmasında uygun bir ortam teşkil etmektedir. Türkiye meraları iklim ve toprak özellikleri bakımından genellikle step karakterindedirler. Step meraları bitki örtülerinin zayıflığına rağmen koyunculunun verimli bir şekilde yapıldığı alanlardır. Bu sebeple Türkiye meralarının büyük bir kısmı koyun olatmaya elverişli

alanlardır. Ayrıca, hububat anızları ile hâlâ tarım arazisi içerisinde önemli bir paya sahip olan nadas alanları, şeker pancarı yaprağı gibi tali ürünler, ekstansif meralar yanında koyun yetiştiriciliğinin temelini teşkil eder (Demirci ve Açıl 1983).

Türkiye’de yayla ve meraların koyun yetiştiriciliği için uygun ortam teşkil etmesi ve koyun ürünlerinden ete, süte ve yapağıya olan talebin artmasıyla koyun varlığında genel bir artış görülmesine rağmen, koyun miktarının yıldan yıla değiştiğini, bazı yıllarda artarken bazı yıllarda azaldığı görülmektedir. Bu durum koyunculüğünün daha ziyade iklim ve mera şartlarına bağımlı bir üretim faaliyeti olduğunu göstermektedir. Koyunlar genellikle yılın uzun bir kısmında merada beslenirler. Verimli meralar koyun üretimini teşvik ettiği halde, bazı yıllarda kuraklık veya şiddetli soğuklar büyük kayıpların meydana gelmesine sebep olmaktadır (Demirci ve Açıl, 1983). Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, genel olarak zayıf meralar ile nadas, anız ve bitkisel üretime uygun olmayan alanları değerlendirerek et, süt, yapağı, kıl ve deri gibi ürünlere dönüştüren bir üretim etkinliğidir. Türkiye’nin doğal kaynaklarının, özellikle çayır-meraların koyun ve keçi türlerine daha uygun oluşu, kırsal kesimdeki halkın tüketim alışkanlıkları gibi etmenler, küçükbaş hayvan yetiştiriciliği için uygun bir ortam yaratmıştır (Kaymakçı ve ark. 2005).

Türkiye koyunculüğünde çeşitli üretim sistemleri vardır. Bununla birlikte, bir genelleme yapılırsa ortak yapısal özellikler olarak şunlar belirtilebilir (Demirci ve Açıl, 1983).

- Koyun varlığını büyük bir çoğunluğunu verim düzeyleri düşük olarak kabul edilen yerli ırklar oluşturur. Ancak bu ırklar yetiştirildikleri bölgelerin çevre ve iklim koşullarına iyi uyum göstermişlerdir.
- Koyunların beslenmesi, büyük ölçüde giderek verimsizleşen mera ile nadas ve anızlara dayanmaktadır. Bu nedenle, dengeli bir beslenme söz konusu değildir.
- Genelde birim işletme başına koyun sayısı azdır. Yetiştirme sistemlerinde, yerleşik sistem egemen olmakla birlikte yayla koyunculugu ve göçer koyunculuk da yapılmaktadır.
- Koyunların tümüne yakını sağılmaktadır. Elle yapılan sağım da çoğunlukla aile işgücünden yararlanır. Bununla birlikte ilkel koşullar altında yapılan sağım için işgücü bulmak zamanla zorlaşmaktadır.

- Bazı bölgelerde koyun sütünün para getirmesi, kuzuların erken süttten kesimini zorunlu kılar. Genel olarak kuzular ya süttten kesimden sonra ya da bir süre ot besisi yapılarak pazarlanır. Pazarlama için, ya uygun bir ağırlık temel alınır ya da yem kaynağı bitinceye değin besi sürer.
- Genel olarak koyunlar yılda bir kez kuzulattırılır. Bununla birlikte koyunlarını sağmayan kimi işletmelerde, kuzulatma aralığının kısaltılması uygulamaları da göze çarpar.
- Çağdaş teknoloji ya en alt düzeyde uygulanır ya da yok gibidir. Makine, ilaç v.b. kullanma durumu çok yetersizdir. Yetiştiriciler, atadan kalma üretim tekniklerini büyük ölçüde sürdürürler. Bu açıdan da bölgesel ayrımlar vardır.
- Yetiştiricilerin damızlık dâhil, girdilerin alımında olduğu kadar ürünlerini pazarlanmasında yararlandıkları herhangi bir kamusal ve özel örgütleri yoktur, ya da çok yetersizdir. Var olan pazarlama organizasyonları yetiştiricilerin lehine değildir.

Türkiye’de esasen pek fazla yaygın olmayan göçebe koyunculuk giderek azalmaktadır. Besi işletmeleri hariç tutulursa, koyunculuk işletmeleri üç kısımda tanımlanabilir. Küçük işletmelerde yapılan koyunculukta, ailenin ihtiyaçlarını karşılama endişesi ön planda bulunmaktadır. Bu işletmeler koyunlarını mera döneminde köy sürüsüne katarak hayvan başına belirli bir ücret ödemektedirler. Kış yemi temin etmek için yeterli araziye ve hayvanlarını barındırmak için kâfi ağıl kapasitesine sahip işletmeler ise, diğer tarımsal üretim faaliyetleri yanında özel çoban tutarak koyunculuk yapmaktadırlar. Bu iki işletme tipi arasında, iki veya daha fazla işletme birleşerek bir çoban tutup, koyun yetiştiriciliği yapılan bir işletme tipi daha vardır. İmkânları sürü oluşturmaya müsait olmayan işletmeler, müşterek çoban tutarak, onun masraflarını karşılamaktadırlar (Demirci ve Açıl, 1983).

Koyun ve keçi, güç otlatma koşulları altındaki fakir ve fakire yakın bölgelerin en uygun kullanımına doğal olarak adapte olmuş türlerdir. Bundan dolayı endüstriyel gelişmedeki son döneminin, çiftçilikle uğraşan toplumların kentleşmesinin ve Akdeniz bölgesindeki nüfus hareketinin küçükbaş ruminantların üretim sistemleri üzerinde, diğer herhangi hayvansal üretim biçiminden daha büyük etkisi vardır. Daha verimli ovalardaki tarımsal etkinlik son yıllarda, toprakların daha çok tahıl ve diğer tohum

ürünleri yetiştirilmesi yönünde genişlemiştir. Meraların ise daha güç koşulları olan kırsal bölgelerdeki nüfusun azalmasıyla birlikte kurak ve sıcak iklimin sınır bölgelerinde, beslenme potansiyelinin gerçek bir değer yitirmesi (dağlık bölgelerdeki otlakların bozulması ve fakir meralarda fazla hayvan otlaması) durumu ortaya çıkmaktadır (Flamant ve Morand–Fehr, 1982).

Bu araştırmayla, Iğdır ili Tuzluca ilçesinde küçükbaş hayvancılık yapan işletmelerinin genel yapısının incelenmesi, koyunculuk faaliyetinde bulunan işletmelerin mevcut durumlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla, işletmelerin sosyo ekonomik yapıları ve küçükbaş hayvancılık üretim dalına ait verileri incelenmiştir. Küçükbaş hayvancılık işletmelerinin mevcut durumlarının tespit edilerek işletmenin zayıf ve güçlü yönleri saptanabilmekte, işletmeyi geliştirecek önlemler alınabilmektedir. İşletmenin ekonomik analizi sonucunda planlama için gerekli olan verilerin toplanması ve düzenlenmesi kolaylaşması amaçlanmaktadır (İnan, 1998). Ayrıca Iğdır İlinde yapılmakta olan hayvancılık faaliyetleri coğrafi yapısının vermiş olduğu imkanlardan dolayı yüksek oranda Tuzluca ilçesinde yürütülmektedir. Küçükbaş hayvancılık faaliyeti de Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarına göre %40 gibi yüksek bir oranda Tuzluca'da gerçekleşmektedir. Bu çalışmayla araştırma yöresinde koyunculuk işletmelerinin durumları ortaya konulmuş ve yaşadığı sorunlar tespit edilerek çözüm noktasında öneriler getirilmiştir.

Toplam 5 bölümden oluşan çalışmanın; Giriş, literatür bildirişleri materyal ve metot bölümlerinden sonra gelen dördüncü Bölümünde bulgular ve tartışma işlenmiştir. Bu bölümde ana hatları ile ülkemizde ve dünyada küçükbaş hayvancılık konularına değinmiştir. Ancak çalışma alanının ana materyalini Tuzluca ilçesinde yapılan koyunculuk oluşturmaktadır. Ayrıca Bu bölümde ilçedeki koyuncululuğun yapısal durumu ele alınmıştır. 104 işletme ile anket yapılarak elde edilen veriler ile çalışma yapılmıştır.

Tezin sonuç ve öneriler kısmında ise çalışma sonucu ortaya konularak araştırma bulguları ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. LİTERATÜR BİLDİRİŞLERİ

Yarkın (1953), “Koyunculuk” adlı ders notunda yurdumuzda iklim koşullarına bağlı olarak koyunların ağılda kalma sürelerinin çok değiştiğini, Orta ve Kuzey-Doğu Anadolu illerinde koyunların, 3-5 ay ağılda kaldıkları halde kıyı bölgelerde bu sürenin çok kısa olduğunu bildirmiştir. Kışı hafif geçen bölgelerde ağılların bir tarafı açık ve hafif materyalden yapılması gerektiğini, kışı sert geçen bölgelerde ise ağılların her tarafının kapalı olması gerektiğini belirtmiştir.

Bulgurlu ve Sevgican (1964), “Rasyonel besleme ve itinalı bakım şartlarında İvesi, Sakız ve Kıvırcık koyunlarının süt verimleri üzerinde araştırmalar” adlı çalışmalarına göre Türkiye genelinde koyunculuk ekstansif bir yapıya sahiptir. Hayvanlara tüm yıl boyunca meraya bağımlı bir besleme uygulanmaktadır. Kış ayları için yeter miktarda kaba yem bulundurulmadığından koyunların bu mevsimde bile mümkün olduğu kadar meradan yararlandırılmasına çalışılır. Hayvanlara yalnız akşamları saman ve ot verilir. Soğuk ve karlı günlerde koyunlar dışarı çıkmazlar ve böyle günler fazla sürerse elde ot rezervi az olduğundan çok sürmeden tükenir ve hayvanlar aç kalma tehlikesi ile karşı karşıya kalırlar. Bu durumda kuyruğu yağlı koyunlar, kuyruğundaki yağ rezervinden yararlanılarak yetersiz beslenmeye bir süre dayanabilirler. Bu durum daha fazla sürerse önce aşırı zayıflamalar görülür, yapağlarını ve yavrularını atarlar ve daha ileri safhalarda ise ölümler başlar. Çok kurak geçen bazı yaz aylarında ve otlığı çok fakir bölgelerde koyunlar bir açlık devresi geçirirler.

Sönmez (1966), “Koyunculuk ve Yapağı” adlı ders kitabında koç katım zamanını iki etmenin etkilediğini, bunlardan birinin koyunların kızgınlık göstermeye başladığı zaman ve diğersinin ise, iklim koşulları ve pazar durumunun olduğunu belirtmiştir. Araştırmacı genel olarak koyunların kuzey Yarımkürede yaz ve sonbaharda, güney yarımkürede ise kısın kızgınlık gösterdiklerini kaydetmiştir. Araştırmacı ülkemiz kuzey yarım kürede bulunduğundan, koç katımının yaz baslarından sonbahara kadar yapıldığını, Batı Anadolu’da koç katımının erken, Doğuya gidildikçe geç yapıldığını belirtmiştir. Araştırmacı ülkemiz koyun yetiştiricilerinin serbest koç katımı uyguladıklarını ve bu yöntemde koyun sayısına yetecek kadar koçun sürüye katıldığını ve kızgınlık gösteren koyunların herhangi bir 4 koç tarafından asıldığını bildirmiştir.

Örkiz (1978), “Türkiye Koyun Irkları, Koyun Eti Üretim, Tüketim Ve Pazarlanması” konulu araştırmasında Türkiye’deki koyunculuk işletmelerini sürü işletmeleri ve köylü koyun işletmeleri olarak sınıflandırmıştır. Sürü işletmelerinde tek başına bir aile veya şahsın, 50 – 300 baş ya da daha çok koyuna sahip olduğunu ve bu işletmelerin sermayeye dayalı işletildiğini bildirmiştir. Bu işletmelerde sürüler, çobanların idaresinde bahar ve yaz aylarında yayla ve meralarda, kısım ise ağıllarda bakılmaktadır. Köy sürülerinde ise koyunların yazın köy çobanı veya çobanları tarafından evlerden toplanarak köy merasına götürülüp, akşam geri getirilmektedir. Araştırmacıya göre ülkemizdeki koyun ve keçi varlığının % 60-70’ini bu tür işletmeler oluşturmaktadır.

Demirci ve Açıl (1983), “Türkiye’de koyun yetiştiriciliğinin produktivite ve rantabilitesi” ile ilgili yaptıkları çalışmalarında, çayır ve meraları geniş ve kurak iklim şartlarına sahip olan Türkiye’de koyunculuk hayvan yetiştiriciliğinde önemli bir yer işgal etmekte olduğunu bildirmişlerdir. İklim ve toprak yapısı, tarımsal üretimin yönünü belirlediğinden ve onun karlı bir şekilde yapılabilmesi için temel unsur olduğundan, sahip oldukları şartlar itibariyle bilhassa Anadolu, koyun yetiştiriciliğinin yaygınlaşması ve tutunmasında uygun bir ortam teşkil etmektedir. Türkiye’de meralar genellikle kamu malı olduğundan, bakımı ve hayvan otlatılmasında teknik esaslara riayet edilmemekte ve otlatılan hayvan miktarı, meraların sahip oldukları otlatma kapasitelerinin çok üstünde bulunmaktadır. Bu durum ise meraların giderek fakirleşmesine yol açmıştır. Diğer taraftan mera arazisinin kıymetini, toprak yapısı, meranın bulunduğu yerin yağış durumu ve merada bulunan otların çeşidi tayin etmektedir

Karaca ve ark. (1993), “Doğu Anadolu Bölgesinde bulunan küçükbaş hayvancılık işletmelerinde koyun yetiştiriciliğinin, sosyolojik, ekonomik ve genetik görünüşü” adlı çalışmada Ağrı, Bitlis, Muş ve Van illerinde 250 aile işletmesinde yürütülen çalışmada, işletmelerde çalışan bireylerin yaş ortalamalarının yaklaşık 49, hane halkı sayıları 14 kişi civarında olduğunu tespit etmişlerdir. Bölgedeki küçükbaş hayvancılık işletmelerinde bulunan barınakların büyük bir çoğunluğunun evlerle bitişik olduğu ve temel yapı malzemesi olarak taş, toprak ve ahşap kullanıldığı bildirilmiştir. İşletmelerde hayvan varlığı birçok etmenin etkisi altında olduğu bildirilmiş ve bölgede koyun sayısı ortalama 52 ve keçi sayısı ise ortalama 17 olduğu tespit edilmiştir.

Vitola (1995), “How to support sheep farming Latvijas-Lauksaimnieks, Economic *Institute of Latvian Sciences Academy*” adlı çalışmada Litvanya’da çeşitli yıllara ait veriler kullanarak, koyunculuk ekonomik analizi yapmış, koyunculüğün kârlı bir üretim faaliyeti olduğunu vurgulamıştır. Ekonomik analiz aşamasında çeşitli yıllara ait koyun sayıları, yapağı ve koyun eti üretimi ile ilgili veriler kullanılmıştır.

Ertuğrul ve ark. (1995), “Küçükbaş Hayvansal Ürünler Tüketim Projeksiyonları Ve Üretim Hedefleri”nde yaptıkları çalışmada hayvancılığın, özelde küçükbaş hayvancılığın gelişebilmesi için her şeyden önce bu sektörde uğrasan üreticilerin gelir elde edebileceği cazip bir sektör haline getirilmesinin gereğine vurgu yapmışlardır. Hayvancılıkta verimliliğin ve kârlılığın sağlanabilmesi için uygulanacak çalışmaların yetiştiricilerin üretim alışkanlıklarını değiştirecek, teknik ve ekonomik bir ortam sağlaması için yeni sistemlerin belirlenmesi ve bunun yetiştiriciye mal edilmesi gerektiğini ifade ederek Türkiye’de genetik kapasiteleri düşük yerli koyun ve keçi ırklarının ıslahına yönelik çabalar uzunca bir süre melezlemeye dayandırılmış olduğunu fakat melez genotiplerden yeni tip ya da ırk oluşturma çabaları yaygınlaştırılmadığını belirtmişlerdir.

Aşkın ve ark, (1996),“Doğu Anadolu Göreneksel Koyun Yetiştirme Sistemlerinin Çağdaş Islah Programları Bakımından Potansiyelleri” adlı çalışmalarında Türkiye koyunculüğünün diğer ülkelerdeki koyunculuğa göre özgün özelliklere sahip olduğunu bildirmişlerdir. Aynı şekilde temel benzerlikleri ile birlikte Türkiye’deki coğrafi bölgelere göre de belirgin farklılıklar olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmacılara göre koyunculuk işletmelerindeki temel benzerlik işletmelerin küçük, dağınık ve pazara tam açık olmayan görüntüsüdür. Doğu Anadolu Bölgesi’nin koyun yetiştiriciliği bakımından en belirgin özelliği ise geniş- zayıf mera alanlarına sahip olmasıdır.

Darwich (1998), “Suriye’de Jabel Abdel Aziz Dağlık Bölgesindeki Küçükbaş Hayvan Yetiştiren İşletmelerin Ekonomik Analizi” adlı araştırmada, Suriye’nin kuzeydoğu kesiminde Jabel Abdel Aziz dağlık bölgesinde, hayvansal üretim yönünden önemli yere sahip olan bölgede, küçükbaş hayvan yetiştiren işletmelerin sosyo-ekonomik yapıları incelemiş ve ekonomik analizi yapılmıştır.

Şahin (1999), “Doğu Anadolu bölgesi hayvancılığını olumsuz yönde etkileyen yapısal ve Ekonomik sorunlar ve çözüm önerileri” adlı araştırmasında Doğu Anadolu Bölgesi hayvancılığının potansiyeli dikkate alındığında tarımsal üretimdeki payının düşük olduğu ve payının giderek azaldığını, hayvancılığın içinde bulunduğu sorunların en önemli sebebi yapısal ve ekonomik sorunlar olduğunu bildirmektedir. Hayvancılıkla uğraşan üreticilerin yeterince örgütlenemediği, bölgenin coğrafi yapısı ve konumu itibariyle salgın hastalıklara karşı tehlike altında olduğu, hayvancılığın daha çok verimsiz meralara dayalı olarak yapıldığı bildirilmektedir. Doğu Anadolu Bölgesinde, kırsal kesimden şehir merkezine doğru artan göç, aile işletmeciliği şeklinde şekillenen işletmelerin ortadan kalkmasına neden olduğu, bölgede iç göç ve terörün meraya bağlı küçükbaş hayvan yetiştiriciliğini yok olma noktasına getirdiği bildirilmektedir. Bölgede hayvancılığın geleneksel yapısının değiştirilerek, entansif bir yapıya ve ticari faaliyet şekline dönüştürülmesi gerektiği bildirilmektedir.

Şahin (2001), “Van İli Merkez İlçede Koyunculuk Yapan İşletmelerin Ekonomik Analizi” çalışmasında Van İli Merkez İlçede koyunculuk yapan işletmelerde brüt üretim değerinin % 67.8’inin kuzu üretim değerinden elde edildiğini, toplam değişken masrafların % 68.3’ünün yem masraflarından oluştuğunu ve koyun üretim birimi başına düşen yem miktarının 283 kg olduğunu belirtmiştir.

Dellal ve Aydın (2001), “Artvin İlinin Koyun Yetiştiriciliğinin Yapısal Özellikleri” adlı çalışmalarında Artvin İlinde koyun yetiştiriciliğinin bazı yapısal özelliklerini incelemişlerdir. Koyunculuk işletmelerinde yapısal özellikler olarak üretim sistemleri, barınak özellikleri, yayla ve mera kullanımı, su kaynakları, çoban kullanımı, kısı bakımı ve beslemesi, sürü sağlığını koruma uygulamaları ve koç katımı, kuzulama, sağım, kuzu büyütme ve kırkım dönemine ilişkin özellikleri ve uygulamaları araştırılmışlardır. İlde koyun yetiştiriciliğinin esas olarak yaylacılık tarzında yapıldığını, yetiştirilen koyun ırklarının ise çoğunlukla Hemşin ve Akkaraman olduğunu, yaylaya farklı nedenlerle çıkmayan işletmelerin ise köy orta malı meralardan yararlandıklarını saptamışlardır.

Kaymakçı ve ark. (2005), “Türkiye küçükbaş hayvan yetiştiriciliği üzerine teknik ve ekonomik yaklaşımlar” adlı çalışmalarında, küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin, genel olarak zayıf meralar ile nadas, anız ve bitkisel üretime uygun

olmayan alanları değerlendirerek et, süt, yapağı, kıl ve deri gibi ürünlere dönüştüren bir üretim etkinliği olduğunu belirlemişlerdir.

Yılmaz ve Köknaroğlu (2007), “Besi Sığırcılığı Üretim Faaliyetinde Üreticilerin Eğitim Düzeylerinin Besi Performansı ve Kârlılığa Etkisi” adlı çalışmalarında Türkiye mevcut sosyo-ekonomik ve coğrafi özellikleri bakımından her türlü hayvansal ürün üretimi için önemli bir potansiyele sahip olmasına rağmen, hayvancılık bitkisel üretimin yanında ikincil faaliyet olarak kalmıştır. Türkiye’de tarım sektörüne verilen destekler bugüne kadar ağırlıklı olarak bitkisel üretime yönelik olmuştur. Tarımda gelişmiş ülkelerin çoğunda hayvancılığın tarımsal üretim içerisindeki payı % 50’nin üzerinde iken, Türkiye’de ise tarımsal üretim değerinin % 25-30’unu oluşturmaktadır.

Yılmaz ve Köknaroğlu (2007), “Besi Sığırcılığı Üretim Faaliyetinde Üreticilerin Eğitim Düzeylerinin Besi Performansı ve Kârlılığa Etkisi” konulu makalelerinde Türkiye’de hayvancılığın sorunlarının alınan değişik önlem ve politikalarla çözülmeye çalışılmış olduğunu yeterince başarılı olunamadığını ifade etmişlerdir. Araştırmacılara göre, 2000 yılında “Tarım Reformu Uygulama Projesi” ile tarım politikalarında köklü değişikliklere gidilmiştir. Bu dönemde Türkiye’de hayvancılığın içinde bulunduğu sorunları çözmek ve hayvancılık sektörünü geliştirmek amacıyla Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca hazırlanan ve 2000/2004 yıllarını kapsayan destekleme programı "Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkındaki Kararname" ile uygulamaya konmuştur. Son yıllarda hayvancılık sektörüne dönük bazı teşvik uygulamaları sonucunda, 2004 yılından sonra büyükbaş hayvan sayısında kısmi bir artış sağlanırken, küçükbaş hayvan sayısında artış sağlanamamış, ancak düşüş durmuştur.

Deniz (2009), “Hakkari İli Merkez İlçede Koyunculuk Yapan İşletmelerin Ekonomik Analizi” adlı araştırmasında işletme başına düşen arazi miktarının 7.44 da olduğu, bunun % 63.6’sının çayır-mera arazisi olduğu, laktasyon süt veriminin 50 kg, işletmelerin verim düzeylerinin düşük ve küçük ölçekli işletmeler olduğunu bildirmiştir. Hayvan başına düşen verimin yükseltilmesi bakımından; yem bitkileri ekim alanlarının arttırılması, yem miktarı ve kalitesinin uygun olması, bakım ve besleme koşullarının iyileştirilmesi, hastalıklarla mücadele yöntemleri konusunda çiftçilerin bilgilendirilmesi, veteriner hizmetlerinden çiftçilerin yararlanma koşullarının iyileştirilmesi gerektiği ortaya konulmuştur. İşletme başına düşen brüt karın yaklaşık olarak 5000 TL olduğu,

temel geçim kaynakları koyunculuk olan işletmeler için, bu rakamın aileyi yeterli düzeyde geçindirmekten uzak olduğu, bu nedenle işletme büyüklüğünün artırılmasının daha yüksek bir gelir için zorunlu olduğu bildirilmektedir.

Anonim (2012), “Küçükbaş Hayvancılık Çalıştay Raporu” na göre dünya’da koyun varlığı 1 milyarın üzerindedir. Koyun sayısında geçen yıllar içerisinde geline noktada gelişmekte olan ülkeler öne çıkmaktadır. Bu durum, küçükbaş hayvanların hayatta kalma ve zor şartlarda bile düşük maliyetle beslenebilme özellikleriyle açıklanabilir. Küçükbaş hayvancılıkta dünyadaki öne çıkan ülkelere bakıldığında sektörel bazda farklı ülkeler için farklı ürünler daha çok ön plana çıkmaktadır. Örneğin, Okyanusya ülkelerinde küçükbaş hayvancılık daha çok et ve yapağı, ABD’ de daha fazla et, İngiltere de ise yapağı odaklı üretim yapılmaktadır. Ülkeler arasında bu farklılığın olmasında ülkelerin yakın oldukları pazarlar, iç tüketim ve yetiştirilen ırkların etkisi bulunmaktadır. Dünya genelinde Avustralya ve Yeni Zelanda yaklaşık 100 milyon baş koyun sayısı ile dünyanın koyunculuk açısından önde gelen ülkeleridir.

Literatür bildirişlerinde görüldüğü gibi Türkiye ve Dünyada hayvancılığın son derece önemli olduğu görülmektedir. Küçükbaş hayvancılığın çok ciddi destekler alması gerektiği vurgulanmıştır. Temel sorunlarının, daha çok yapısal olduğu bildirilmektedir. Yapısal sorunlar sosyal, teknik ve ekonomik olarak sınıflandırılmaktadır. Sosyal sorunlara işletmelerdeki fert sayısı, eğitim durumu girerken, teknik sorunlara kullanılan teknoloji düzeyi ve verim gibi kavramlar girmektedir. Ekonomik yapıya ise pazarlama durumu, kooperatifleşme gibi hususlar girmektedir. Sorunların çözümü için işletmelerin, küçük aile işletmelerinden kurtulup piyasa için üretim yapabilecek büyüklüğe kavuşturulmasının sağlanması, verimliliğin artırılması ve kaliteli üretim yapılabilmesi için ihtisaslaşmayı ön gören üretim planlanmasının yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu çalışmada, çalışma kapsamında yapılan anketlerden elde edilen birincil veriler kullanılarak, Tuzluca’da küçükbaş hayvancılıktaki yapısal farklılıklar daha net bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Konu amaca yönelik olarak daha detaylı incelendiğinden literatürde verilen önerilerden daha somut sonuçlar elde edilmeye çalışılarak mevcut literatüre katkıda bulunulmuştur.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışmanın materyalini, araştırma bölgesi olarak seçilen, Iğdır ili Tuzluca ilçesinde, küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletmelerden yüz yüze anket yoluyla elde edilen veriler oluşturmaktadır. Araştırmada, işletme sahiplerinden elde edilen bilgiler anket yöntemi ile alınmıştır. Bununla birlikte soruların düşük eğitim düzeylerine sahip yetiştiricilere de yöneltileceği dikkate alınarak teknik terimlerden mümkün olduğunca kaçınılmış ve üreticinin rahatlıkla anlayabileceği ifadeler kullanılmaya özen gösterilmiştir. Araştırma alanının sosyal ve ekonomik bakımdan tanıtılmasına katkıda bulunacak ve araştırma bölgesinin genel yapısını ortaya koyacak bilgiler, Iğdır Valiliğinin Web sayfasından ve Tarım İlçe Müdürlüğünün istatistikî verilerinden sağlanmıştır. Ayrıca konu hakkındaki diğer bilgiler, Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistik Yıllığı ve Meteoroloji Genel Müdürlüğü Web sayfasından elde edilmiştir

Anket çalışması 18 Ocak- 8 Mart 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olup, 2014 yılı üretim dönemine ait veriler elde edilmiştir. Düzenlenen çalışmada bir anket formu yoluyla işletme sahipleri ile yüz yüze görüşülmüş, işletmelerin küçükbaş hayvancılık faaliyetleri ve genel sorunlarına ilişkin veriler toplanmıştır.

3.2.Yöntem

3.2.1. Örnek İşletmelerin Seçilmesinde Uygulanan Yöntem

Koyun yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı yerlerin seçiminde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tuzluca ilçe Müdürlüğü'nün kayıtları dikkate alınarak koyun yetiştiriciliği yapan 102 adet işletme araştırmanın ana kitlesini oluşturmuştur. Örnek hacminin belirlenmesinde tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Yamane 1967, Erkuş ve ark., 1996).

Formülde;

n = Örnek hacmi

N = Ana kitledeki işletme sayısı

N_h = h 'inci tabakadaki işletme sayısı

S_h^2 = h 'inci tabakadaki varyansı

$D^2=d^2/Z^2$ değeri

d = Kitle ortalamasında müsaade edilen hata miktarı

Z= Hata oranına göre standart normal dağılım tablosundaki Z değerini ifade etmektedir.

$$n = \frac{(\sum N_h S_h)^2}{N^2 \cdot D^2 + \sum N_h S_h^2}$$

İşletme grup	Nh	sh	sh2	Nhsh	Nhsh2	Oransal Dağılım
1-50	197	15,01907724	225,5727	2958,758	44437,82	33,51014
51-100	242	18,03287478	325,1846	4363,956	78694,67	41,16474
101+	163	68,18312338	4648,938	11113,85	757776,9	27,72667
	602	41,30595379	5199,696	18436,56	880909,4	102,4016

Örnek hacmi formülde, % 5 hata payı ve % 95 güvenirlilik sınırları içinde 102 işletme olarak bulunmuştur. Her büyüklük grubunun yüzde frekanslarına göre, işletmeler tabakalı olarak seçilmiştir. 1–50 koyun üretim birimine sahip işletmeler ana kitlenin % 33.3’ünü, 51–100 koyun üretim birimine sahip işletmeler % 40.1’ini, 101+ ve üzerinde koyun üretim birimine sahip işletmeler ana kitlenin % 26.4’ünü oluşturmaktadır (Çizelge 3.1).

Her bir büyüklük grubunda bulunan işletmelerin toplam işletmeler içindeki oranına göre, birinci grubu oluşturan 1–50 koyun üretim birimine sahip işletmelerden 34 işletme, ikinci grubu oluşturan 51–100 koyun üretim birimine sahip işletmelerden 41 işletme ve 100+ baştan fazla koyun üretim birimine sahip işletmelerden ise 27 işletme belirlenmiştir (Çizelge 3.1).

Çizelge 3. 1. Büyüklük gruplarına göre örnek işletme sayıları ve yüzdesel dağılımı

İşletme Grupları	I. Grup (1-50)		II. Grup (51-100)		III. Grup (101-+)		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Örnek İşletme Sayısı	34	33.3	41	40.1	27	26.4	102	100

3.2.2. Veri Toplama Aşamasında Uygulanan Yöntem

Anket yapmak için köylere gidildiğinde ilk önce çiftçilere, çalışmanın amacı ve önemi anlatılmıştır. Araştırmanın çiftçiler aleyhine herhangi bir unsur içermediğini, aksine üreticilerin sosyo- ekonomik sorunlarını ortaya koyup bir takım çözüm önerileri

sunmaya yönelik bir çalışma olduğu vurgulanmıştır. Böylece çiftçilerle daha iyi bir diyalog kurularak, anketlere daha kolay cevap verilmesi sağlanmıştır. Buna rağmen, işletme yöneticilerinin bazıları anket sorularına özellikle sahip oldukları yeşil kartlarının ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma vakıflarında yardımlarının iptali ihtimaline karşı cevap vermekten çekinmişlerdir. Ayrıca anketin bölgede ilk kez yapılması işletme yöneticilerinde kuşku oluşturmuştur.

3.2.3. Verilerin Analizinde Uygulanan Yöntem

Verilerin analizi aşamasında, IBM SPSS 19 (Statistical Packet for Social Sciences) for Windows paket programından yararlanılmıştır.

Çalışmada kullanılan her bir kategorik değişkene ait seviyeler için frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca iki kategorik değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak önemli olup olmadığını belirlemek için iki yönlü ki kare testi kullanılmıştır (Eyduran,2008). Sonuçların daha kolay yorumlanabilmesi için çapraz tablolar oluşturulmuştur.

CART Algoritması; İlk olarak Breiman *et al.* (1984) tarafından geliştirilen CART veri madenciliği algoritması, veri setindeki (learning sample) tüm bireyleri içine alan kök düğümden başlayarak, tekrarlamalı olarak homojen düğümler elde edilene kadar her aşamada bir düğümden sadece iki yavru düğüm şeklinde bölünen ikili karar ağacı algoritmasıdır. Parametrik olmayan bir metot olan CART, çalışılan veri setinin dağılımı ile ilgili herhangi bir varsayım gerektirmez ve istatistiksel olarak önemli olan bağımsız değişkenleri otomatik olarak ağaç yapısına dahil eder (Nisbet *et al.*, 2009).

CART için her bölünme sadece bir bağımsız değişkenin değerine bağlıdır. I adet kategorisi olan sıralı değişken için $2^{I-1}-1$ adet bölünme söz konusudur. Bununla birlikte, CART algoritması ile elde edilecek bir karar ağacında yorumlama kolaylığının sağlanması açısından tahminleme performansını düşüren gereksiz dalların ya da çocuk düğümlerin ağaç yapısından budamak için SPSS programında budama (pruning) işlemi aktif hale getirilmelidir. CART algoritması ile oluşturulan bir sınıflama ağacında aynı değişkenin bir dalda birkaç kez bölünmeye (surrogate splits) maruz kalabilmektedir. Diğer bir anlatımla, CART algoritmasının aşırı dallanma potansiyeli olan bir algoritma olduğu bilinmektedir. Bu gibi durumlardan kaçınmak amacıyla değerlendirilen veri

setini öğrenme (Learning, Training) ve test (testing, validation) setlerine ayrılması, ebeveyn-yavru düğümde bulunması gereken birey sayısının ve ağaç derinliği (tree depth) sayısının hassas bir şekilde ayarlanması gerekmektedir. Genelde öğrenme ve test setleri için 80:20 oranının kullanımı tavsiye edilir. İyi bir ağaç yapısı için bu iki set için hesaplanan model kalite ölçütlerinin birbirine yakın olması gerekmektedir. Diğer bir seçenek olarak iki set oluşturmak yerine çapraz geçerlik (validation) 10 alınıp mevcut veri seti için ortalama bir hata değeri hesaplanabilir. Bir bireye ait bağımlı değişkene ait değer ya da tüm bağımsız değişkenlere ait değerler kayıpsa, CART algoritmasında bu birey analize dahil edilmez.

4. BULGULAR ve TARTIŞMA

4.1. Koyunculuga Genel Bakis

4.1.1. Dunyada Koyunculuk

Koyunculuk bütün ülkeler için önemli bir hayvansal üretim alanıdır. Ülkelerin ekonomilerine değişik düzeylerde katkı sağlamaktadır. Bunun da sebebi ülkelerin iklim ve coğrafi yapısı ile üretim seklinin farklı olmasıdır. Dünya genelinde ve çeşitli ülkelerde yetiştirilen koyun sayısı ve koyundan elde edilen et ve süt miktarları Çizelge 4.1’de verilmiştir. Türkiye’nin koyun varlığı, 2011 verilerine göre Dünya’nın % 2.4’ünü oluşturmaktadır. Çin %13.1 ile en fazla koyun varlığına sahip ülke konumundadır. Koyun sayısı 2000 ile 2011 yılları arasında Avustralya, İran, İngiltere, Yeni Zelanda ve Türkiye’de azalırken; Çin, Hindistan, Sudan ve Pakistan’da artmıştır.

Çizelge 4.1. Dünya genelinde ve bazı ülkelerdeki koyun sayıları ile et ve süt üretimleri (FAO, 2013)

Ülkeler	Koyun Sayısı (baş)	Et Üretimi (ton)	Süt Üretimi (ton)
	2012	2012	2012
Dünya	1.169.712.633	8.229.068	9.769.740
Çin	136.840.219	4.002.041	1.529.000
Hindistan	74.500.000	293.422.	----
Avustralya	73.098.800	564.398	----
Sudan	52.079.000	215.035	390.000
İran	49.000.000	95.907	449.000
İngiltere	33.131.000	301.000	----
Y. Zelanda	31.132.300	464.588	----
Türkiye	25.031.562	229.640	892.822
Pakistan	28.086.000	158.425	36.000

4.1.2. Türkiye’de Koyunculuk

Koyun yetiştiriciliği et, süt, yün ve deri üretimi açısından Türkiye ekonomisinde önemli yer tutmaktadır. Özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinde yaşayan halkımızın önemli bir geçim kaynağını koyunculuk oluşturmuştur. Son yıllarda koyunculuga sağlanan devlet destekleri ve ıslah projeleri sayesinde koyun yetiştiriciliği

toparlanma sürecine girmektedir. Türkiye’de koyun sayısı ve koyun eti üretimindeki azalmaya rağmen, koyun sütü üretiminde önemli düzeyde artış olmuştur. Ülkemizde koyun varlığında yıllar itibariyle meydana gelen değişime ait veriler Çizelge 4.2’de gösterilmiştir.

Çizelge 4.2. Türkiye’de koyun varlığında (baş) meydana gelen değişimler (TÜİK 2015)

KÜÇÜKBAŞ HAYVAN SAYILARI			
Yıl	Koyun	Keçi	Küçükbaş Toplam
2004	25.201.155	6.609.937	31.811.092
2005	25.304.325	6.517.464	31.821.789
2006	25.616.912	6.643.294	32.260.206
2007	25.475.293	6.286.358	31.761.551
2008	23.974.591	5.593.561	29.568.152
2009	21.749.508	5.128.285	26.877.793
2010	23.089.691	6.293.233	29.382.924
2011	25.031.565	7.277.953	32.309.518
2012	27.425.233	8.357.286	35.782.519
2013	29.284.247	9.225.548	38.509.795
2014	31.140.244	10.344.936	41.485.180
2015	33.837.097	10.835.717	44.672.814

Türkiye’de koyun varlığının çoğunu, seyrek otlı kalitesiz meralara ve sert iklim koşullarına uyum sağlamış yağlı kuyruklu koyun ırkları oluşturmaktadır. Anadolu platosunun gerek yayılış alanı ve gerek sayı açısından birinci sıradaki ırkı Eskişehir’den Sivas’a kadar İç Anadolu bölgesine yayılmış bulunan Akkaraman koyunlarıdır. Daha doğudaki illerde ise Morkaraman ırkları bulunmaktadır. Diğer yağlı kuyruklu koyun ırklarımız arasında Göller bölgesinde Dağlıç, Güneydoğu’da İvesi, Kars yöresinde Tuj koyunu sayılabilir. Kıyı kesimlerde ise yağsız ince kuyruklu koyunlar bulunmaktadır. Bu gruba giren ırklardan Kıvırcık Trakya ve Marmara bölgesinde, Karayaka ise Karadeniz kıyı şeridinde yaygındır.

4.1.3. Iğdır İlinde Koyunculuk

Yine 2011 yılı itibariyle Iğdır'da yetiştirilen küçükbaş hayvan varlığına bakıldığında ise; toplam küçükbaş hayvan sayısı 583.123 baş olup, en fazla Merkez, Aralık ve Tuzluca ilçelerinde yer almaktadır (Çizelge 4.3). Ayrıca bölgeye uyum açısından bakıldığında yetiştiriciliği yapılan küçükbaş hayvanların büyük bir kısmı koyunlardan oluşmaktadır (Anonim, 2011d). Bu da mera hayvancılığı için en uygun türün koyun olmasından ileri gelmektedir. Ayrıca bölgede en çok yetiştirilen hayvan olan koyunun yetiştirilmesini güçleştiren en önemli sorun, yılın 4-6 aylık süresi boyunca arazinin karla örtülü kalması sonucu hayvanların ağıl veya komlarda beslenmesi zorunluluğudur. İl çevresinde özellikle "Mor Karaman" cinsi koyun yetiştirilmektedir. Bölgedeki koyun sayısı yıldan yıla değişiklik gösterse de son yıllarda azalma eğilimindedir. Bölgede keçi yetiştiriciliği koyunculukla bir arada yürütülmektedir. Genellikle ortalama bir koyun sürüsünde 5-10 tane keçi bulunur. Bölgenin toplam keçi varlığı 5.000-15.000 arasında sürekli değiştirmektedir. Yayla hayatında çadır yapımında kılından yararlanmak için yaylalarda önemli ölçüde kıl keçisi yetiştirilir. Kıl keçisi yetiştiriciliğini teşvik eden diğer bir faktör de, bu hayvanların süt verimlerinin koyunlara oranlara daha çok olmasıdır. Gerçekten bölgede; bir günde bir koyun ortalama 0.5–1 kg arası süt verirken bir keçiden yaklaşık 1.5 kg kadar süt çıkar. Ayrıca keçi, dağlık kesimlerde en ulaşılmaz yerlerdeki otlara bile ulaşabilmektedir. Bu yüzden yayla halkı için keçinin önemi, ova halkına göre daha fazladır.

Çizelge 4.3. Iğdır'da küçükbaş hayvan varlığı (Anonim, 2011)

İlçeler	Koyun (Yerli)			Keçi (Kıl)			Genel Toplam (Koyun+Keçi)
	Yetişkin	Genç-Yavru	Koyun Toplam	Yetişkin	Genç-Yavru	Keçi Toplam	
Merkez	127.000	123.000	250.000	18.500	11.500	30.000	280.000
Aralık	71.000	42.250	113.250	1.900	3.150	5.050	118.300
Karakoyunlu	57.200	10.490	67.690	4.418	680	5.098	72.788
Tuzluca	79.750	28.750	108.500	1.785	1.750	3.535	112.035
Toplam	334.950	204.490	539.440	26.603	17.080	43.683	583.123

4.1.4. Tuzluca İlçesinde Koyunculuk

2014 yılı TÜİK verilerine göre, Iğdır İli Tuzluca İlçesinde yetiştirilen toplam küçükbaş hayvan sayısı 126.069 baştır (Çizelge 4.4). Ayrıca, bölgeye uyum açısından bakıldığında yetiştiriciliği yapılan küçükbaş hayvanların büyük bir kısmı koyunlardan oluşmaktadır. Bu da mera hayvancılığı için en uygun türün koyun olmasından ileri gelmektedir. İlçe merkezi ve çevresinde özellikle "Mor Karaman" cinsi koyun yetiştirilmektedir. Bölgedeki koyun sayısı yıldan yıla değişiklik gösterse de son yıllarda artış eğilimindedir. Bölgede keçi yetiştiriciliği koyunculukla bir arada yürütülmektedir. Genellikle ortalama bir koyun sürüsünde 5-10 tane keçi bulunur. Bölgenin toplam keçi varlığı 5,000-15,000 arasında sürekli değişmektedir. Yayla hayatında çadır yapımında kılından yararlanmak için yaylalarda önemli ölçüde kıl keçisi yetiştirilir (TÜİK, 2014).

Çizelge 4.4. Tuzluca’da küçükbaş varlığında (baş) meydana gelen değişimler (TÜİK, 2014)

KÜÇÜKBAŞ HAYVAN SAYILARI			
Yıl	Koyun (Yerli)	Keçi (Kıl)	Küçükbaş Toplam
2005	100.000	4.880	104.880
2006	97.950	4.450	102.400
2007	108.050	2.220	110.270
2008	107.200	2.250	109.450
2009	99.120	2.475	101.595
2010	101.000	3.030	104.003
2011	108.500	3.535	112.035
2012	108.715	4.025	112.740
2013	163.097	11.807	175.004
2014	121.688	4.381	126.069

4.2. Yöre Hakkında bilgiler

4.2.1. Coğrafi Durumu

Tuzluca, Iğdır'ın 39 km kadar batısında, Karasu-Aras sıra dağlarının doğu uç noktasındaki uzantıları üzerinde ve bu dağların kuzey yamaçları üzerinde dalgalı bir düzlüğün kenarında yer alır. İlçe batıdan Kağızman, doğudan Iğdır, güneyden Ağrı ve

kuzeyden Türkiye ile Ermenistan arasında sınır oluşturan Aras ırmağı ile sınırlandırılmıştır. Tuzluca kentinin batısında Tek altı dağı. Doğusunda ve Güneyinde Buruksu (Sükü) Çayı kuzeyinde ise Aras ırmağının sınır oluşturduğu Ermenistan bulunur. Tuzluca kentinin kurulduğu kesim Tuzlu, jipsli ve marnlı gevşek depolardan oluşmuştur. Kenti doğudan çevreleyen tepeler Kaya tuzundan oluşmaktadır ve bu tepeliklerden kaya tuzu elde edilmektedir (Anonim, 2008).

4.2.2. Tuzluca'nın Tarihi

Tuzluca Iğdır ilinin bir ilçesidir. 1992'de Iğdır'ın Kars'tan ayrılarak il olmasından önce bu ilçe Kars'a bağlıydı. Tuzluca, ilin batısında yer almaktadır. Yeryüzü şekilleri bakımında dağlar çoğunluktadır. Suyunun bol ve lezzetli olması, her türlü sebze ve meyvenin yetişebilmesi bölgeye ayrı bir önem katmaktadır. İlçeye bağlı 81 köy, 27 mezra ve 5 mahalle bulunmaktadır.

Türkiye'ye İran, Azerbaycan ve Ermenistan'a bağlanan karayolu Tuzluca'dan geçer. Yaklaşık 1.254 km²'lik bir alana sahip ilçe, Iğdır ili topraklarının (3.539 km²) yaklaşık % 35.4'ünü oluşturmaktadır. Bilinen ilk ismi Kulp olan ilçeye daha sonradan Tuzluca ismini veren, kaya tuzu madenleridir. Tuz mağaraları 35 dönümlük bir araziyi kaplamaktadır. Bu maddenin yıllarca işlenmesinden sonra oluşan tuz mağaralarında astım hastalarına hizmet veren şifa merkezi mevcuttur (Anonim, 2008).

4.2.3. İklim Durumu

Kent ve çevresinde, karasal iklim özellikleri görülmektedir. Doğudaki Iğdır ovasına, nazaran yükseltinin artmasına bağlı olarak sıcaklıkta düşüş, yağış miktarında ise artış görülmektedir. Yıllık ortalama sıcaklık 9.9°C olurken yağış miktarı ise 326.2 mm kadar olmaktadır. Kış aylarında 32.5 gün don olayı görülmektedir. Doğal bitki örtüsü, bozkır örtüsünden oluşmakta ve çevresinde orman örtüsü bulunmamaktadır (Anonim, 2008).

4.2.4. Ekonomik Durumu

Ekonomi, tarımdan çok hayvancılık, madencilik ve yaylacılığa dayanmaktadır. Tuzluca'da Iğdır'ın meşhur kayısı ile beraber değişik meyve ve sebzelerin tarımı yapılır. Tuzluca'nın güneyinde Ağrı ili ile arasında sınır oluşturan dağlık kuşak üzerinde Aslanlı, Kırahtin, Hıdık, Güllük, Yassıbulak, Kızılziyaret, Guh (Çıngıl), Davul, Mirgemir, Barbaro, Sinek yaylası gibi birçok yayla bulunmaktadır. Bütün bu yaylalar

yaz mevsimi boyunca yeşil çayırlıkların bulunduğu geniş otlaklardan oluşmaktadır. Açık berrak havası ve su kaynaklarının fazla olduğu bu alanlar hayvancılık faaliyetleri için çok cazip imkânlar sunmaktadır. Tuğla fabrikası ve bölgenin bütün tuz ihtiyacını karşılayan Tuz Dağı burada bulunmaktadır (Anonim, 2008).

4.2.5. Ulaşım Durumu

Tuzluca ilçesinin bulunduğu alan, ulaşım sistemi açısından çok önemli bir konuma sahiptir. Ülkemizin üç ülkeye birden ortak sınırı olan Iğdır ilinin diğer il ve bölgelere karayolu bağlantısı Tuzluca üzerinden geçmektedir. Bunun yanında Kars ilin Ağrı iline bağlayan en kısa kara yolu bağlantısı ve yine Kars üzerinden, Karadeniz limanları (Hopa, Trabzon) ile İran'a, Azerbaycan'a olan kara yolu bağlantısı buradan geçmektedir (Anonim, 2008).

4.2.6. Göç Sorunu ve Tarih

Uzun yıllar esaret altında kalan bu yöre 1920 yılında tekrar ana vatana katılmıştır. Yörenin nüfusu ile ilgili ilk bilgiler Rus işgali döneminde yapılan (1908) sayımlardan edinilen bilgilerdir. Bu sayımda Tuzluca ilçesinde sadece erkek nüfus sayılmış ve ilçedeki erkek nüfus sayısı 25.520 kişiden oluşmaktaydı. Bu sayı kadarda kadın nüfusunun olduğu düşünüldüğünde yörenin bu yıllarda ne kadar canlı ve kalabalık olduğu kanısına varılabilir. Sonraki yıllarda cumhuriyet dönemiyle birlikte 1927 yılında yapılan nüfus sayımında nüfusunun 10.527 kişiye kadara indiği görülür. Bu dönemde yörede Ermeni çetelerinin yaptığı zulüm, işkence ve katliamın boyutunu sadece bu nüfus bilgilerinden anlaşılabilir. Bu yıllardan sonra insanlar toparlanmış, hızlı bir gelişme sağlanmış ve nitekim 1950, 1960 ve 1970 yıllarında Tuzluca ilçe merkezinden başka Aliköse, Gaziler, Güzeldere, Güllüce, Üçkaya, gibi köy merkezleri oluşmuş, bu merkez köyler etrafındaki köyler için birer ekonomik, ticaret, sağlık ve eğitim merkezleri olmuşlardır. Yine bu dönemde Iğdır'da, Tuzluca'da satılan eşyaların çoğunluğunu bu köylerde de bulmak mümkündür. 1960 yılında 24.137 kişi olan yöre nüfusu 1980 yılında 33.297 kişiye çıkmış ve çeşitli sebeplerden dolayı 2000 yılında 25.954 kişiye inmiştir. Ve nüfus sürekli bir azalma içerisinde (Anonim, 2008).

Tuzluca ilçesi çok fazla göç alan bir ilçe olmamakla beraber göç veren bir ilçedir. Gerek eğitim-öğretim olanakları, gerekse ekonomik ve sosyal yaşam düzeyi

yeterli seviyede olup yaşayan insanlar kendilerini göç etmek zorunda hissetmemektedir. Bu nedenle uzun yıllar ortalaması nüfus hareketleri az görülmektedir.

4.2.7. Nüfus Durumu

Tuzluca ilçesine bağlı 81 köy yerleşmesi 27 mezra 5 mahalle bulunuyor. İlçe, göç veren bir konumdadır. İl dışına giden bazı Tuzlucalılar Yaz aylarında yayla tatili için Tuzluca'ya gelirler. 2014 yılı nüfus sayımına göre 24.174 nüfusa sahiptir. Nüfusun % 52.3'ü erkek, % 47.7'si kadındır. Nüfusun % 55.3'ü şehirde, % 44.7'si kırsalda yaşamaktadır. Araştırma alanı olarak seçilen ilçede nüfusun % 74.4'ü ilçe merkezinde, % 25.6' sı köylerde yaşamaktadır. Km² başına 34 kişi düşmektedir (Anonim, 2008).

4.3. Araştırma Bulguları

Araştırmada Iğdır ili Tuzluca ilçesinde koyun yetiştiriciliği yapan işletmeler incelenmiştir. Bu işletmelerde küçükbaş yetiştiriciliğinin durumu temelde koyun yetiştiriciliğine dayalı olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda ele alınan özelliklere ait tanımlayıcı değerler çizelgelerle sunulmuş, araştırmada elde edilen bulgular Türkiye'de yapılan diğer bölgesel veya lokal çalışmalarla karşılaştırmalı olarak tartışılmıştır. Böylece, farklı iklimlere ve hayvan yetiştirme kültürüne sahip olan Iğdır ilinde küçükbaş yetiştiriciliğinin durumu belirlenmeye çalışılmıştır.

4.3.1. Koyun yetiştiriciliği yapan işletme sahiplerine ait tanımlayıcı bilgiler

4.3.1.a. İşletmeci ile ilgili özellikler

Ankete katılan küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan üreticilerin en gencinin 18 yaşında olduğu, en yaşlısının da 75 yaşında olduğu ve yaş ortalamasının da 42.3 olduğu görülmüştür. Üreticilerin yaş gruplarına göre dağılımları incelendiğinde, ankete cevap veren üreticilerin % 52.9'unun 40 yaş ve üzerinde olduğu, % 39.4'ünün ise 21-41 yaş arasında olduğu ve % 7.7'sinin de 0-20 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Ankete katılan küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan üreticilerin % 33.7'sinin ilkökul, % 25'inin ortaokul mezunu, % 18.3'ünün okuryazar olduğu ve % 16.3'nün lise mezunu olmasına işletme sahiplerinin % 2.9'nun okuryazar olmadığı görülmüştür (Çizelge 4.5). Ankete katılan küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan üreticilerin % 53.8'i sosyal güvencesinin var olduğunu beyan ederken, İşletmecilerin % 46.2'si herhangi bir sosyal güvencesinin bulunmadığını belirtmiştir. İşletme sahiplerinin % 44.2'si ticaretle

uğraştığını bildirirken, % 55.8'i sadece küçükbaş hayvancılıkla uğraştığını beyan etmiştir.

Çizelge 4.5. Ankete katılanların yaşları ve eğitim durumları

Yaş Grupları	Sayı	Yüzde
0-20 Yaş Arası	8	7.7
21-40 Yaş Arası	41	39.4
40 Yaş ve Üstü	55	52.9
Toplam	104	100.0
Eğitim Seviyeleri		
İlkokul	35	33.7
Ortaokul	26	25.0
Lise	17	16.3
Üniversite	4	3.8
Okuryazar	19	18.3
Okuryazar değil	3	2.9
Toplam	104	100.0

Ankete katılan yetiştiricilerin hayvancılık deneyim sürelerine bakıldığında, en az deneyime sahip olanın bir yıl, en çok 50 yıl hayvancılık tecrübesine sahip olduğu görülmüştür. İşletmecilerin ortalama hayvancılık deneyimleri 18.6 yıldır. İşletmecilerin % 44.2'nin 1-15 yıl arası, % 42.3' ünün 16-30 yıl arası ve % 13.5'inin ise 31 yıl ve üzeri hayvancılık deneyimine sahip oldukları görülmüştür (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. İşletme sahiplerinin hayvancılık deneyimi

Hayvancılık Deneyim süreleri	Sayı	Yüzde
1-15 Yıl	46	44.2
16-30 Yıl	44	42.3
31 Yıl ve Üstü	14	13.5
Toplam	104	100.0

Ankete katılan küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan üreticilerin % 87.5'i herhangi bir mesleki örgüte üye olmadığını beyan ederken % 12.5'i bir örgüte üye olduğunu bildirmiştir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Ankete katılanların örgütlülük durumları

Örgütlülük Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	13	12.5
Hayır	91	87.5
Toplam	104	100.0

Ankete katılan yetiştiricilerinin % 39.4'ü küçükbaş yetiştiriciliğinin geçim kaynağı olduğunu, % 28.8'i başka geliri olmadığı için yaptığını, % 16.3'ünün ev ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptığını, % 15.4'ü de geçime katkı sağlamak üzere ek iş olarak yaptığını beyan etmişlerdir (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8. Küçükbaş hayvancılık yapma nedenleri

Nedenler	Sayı	Yüzde
Ev İhtiyacı	17	16.3
Geçime Katkı	16	15.4
Geçim Kaynağı	41	39.4
Başka Gelir Olmadığı İçin	30	28.8
Toplam	104	100.0

4.3.1.b. İşletmelerin özellikleri

Koyun yetiştiriciliği yapan işletme sahiplerinin % 44.2'si arazinin olmadığını beyan ederken % 26.9'u 1-30 da arasında arazi sahip olduğunu, % 11.5'i 31-100 da arasında arazi sahibi olduğunu ve % 17.3'de 101 da ve üzerinde arazi sahibi olduklarını beyan etmiştir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.9. İşletmelerin sahip oldukları arazi ve büyüklüğü

Arazi Varlığı	Sayı	Yüzde
Arazisi olmayan	46	44.2
1-30 Da	28	26.9
31-100 Da	12	11.5
101 Da ve Üstü	18	17.3
Toplam	104	100.0

Ankete katılan işletme sahiplerinin % 47.1'i sulu arazisinin olmadığını beyan ederken, % 16.3'u 1-19 da arasında, % 36.5'i 20 da ve üzerinde sulu arazi sahibi

olduklarını beyan etmiştir. İşletme sahiplerinin % 65.4'ü kıraçta arazisi olmadığını beyan ederken % 12.5'i 1-19 da arasında kıraç araziye sahip olduğunu, % 22.1'i 20 da ve üstünde kıraçta arazi sahibi olduğunu beyan etmiştir (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.10. İşletmelerin sahip olduğu arazinin niteliği

Arazi büyüklüğü	Sulu Arazi		Kıraç Arazi	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Arazi Yok	49	47.1	68	65.4
1-19 Da	17	16.3	13	12.5
20 Da Üstü	38	36.5	23	22.1
Toplam	104	100.0	104	100.0

Anket yapılan küçükbaş hayvancılık işletmelerinin % 71.2'sinin toplam ağıl alanının 40-100 m² arasında olduğu % 22.1'inin 101 m² ve üzerinde olduğu, % 6.7'sinin de ağıl alanının olmadığı görülmüştür (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.11. İşletmelerin ağıl alanı genişliği

Ağıl alanı genişliği	Sayı	Yüzde
Ağılı yok	7	6.7
40-100 m²	74	71.2
101 m² ve Üstü	23	22.1
Toplam	104	100.0

Ankete katılan küçükbaş yetiştiricilerinin % 79.8'inin alet-ekipman varlığının olmadığı, %10.6'nın biçerinin olduğu, % 4.8'inin transitinin olduğu, % 1'inin kamyonu olduğu, % 1.9'unun römorku olduğu, % 1.9'unun traktörü olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.12. İşletmelerin alet-ekipman varlığı

Alet-Ekipman Varlığı	Sayı	Yüzde
Traktör	2	1.9
Bıçer	11	10.6
Römork	2	1.9
Kamyon	1	1.0
Transit	5	4.8
Hiçbiri	83	79.8
Toplam	104	100.0

4.3.1.c. İşletmelerin hayvan varlıkları ve çalışılan ırklar

Ankete cevap veren küçükbaş yetiştiricilerinin % 40.4'ünün 1-50 baş arası küçükbaş hayvana sahip olduğu, % 29.8'inin 51-100 arasında olduğu, % 29.8'inin ise 101 ve üzeri küçükbaş hayvana sahip olduğu görülmüştür (Çizelge 4.13). İşletmelerin sahip olduğu en az küçükbaş hayvan sayısı 10 baş iken, en çok hayvan sayısı 198 baştır. İşletmelerdeki ortalama sürü büyüklüğü de 77.6 baş bulunmuştur.

Çizelge 4.13. İncelenen işletmelerdeki küçükbaş hayvan varlığı

Hayvan Sayısı	Sayı	Yüzde
1-50 Baş	42	40.4
51-100 Baş	31	29.8
101+ Baş	31	29.8
Toplam	104	100.0

Ankete cevap veren işletmelerinin % 46.2'sinin morkaraman varlığının 8-40 baş arasında olduğu, % 39.4'ünün 41 baş ve üstü olduğu, % 14.4'ünde ise morkaraman koyununun olmadığı görülmüştür. Bu işletmelerde bulunan en az morkaraman koyun sayısı 8 baş, en çok 180 baş iken sürü başına ortalama morkaraman koyun sayısı 61 baş olarak hesaplanmıştır. Ankete katılan küçükbaş hayvan yetiştiricilerinin % 53.8'inin akkaraman varlığının olmadığı, % 25'inin 1-15 baş arasında akkaraman koyunu olduğu, % 21.2'sinin ise 16 baş ve üstü sayıda akkaraman koyununa sahip olduğu görülmüştür. Bu işletmelerde bulunan en az akkaraman koyun sayısı 1 baş, en çok 50 baş iken sürü başına ortalama akkaraman koyun sayısı 14.2 baş olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.14).

Çizelge 4.14. İncelenen işletmelerdeki morkaraman ve akkaraman koyun varlığı

Morkaraman Varlığı	Sayı	Yüzde
Yok	15	14.4
8-40 Baş	48	46.2
41 Baş Üstü	41	39.4
Toplam	104	100.0

Akkaraman Varlığı	Sayı	Yüzde
Yok	56	53.8
1-15 Baş	26	25.0
16 Baş ve Üstü	22	21.2
Toplam	104	100.0

Ankete cevap veren küçükbaş hayvan yetiştiricilerinin % 70.2'nin 10-25 arası tokluya sahip olduğu, % 13.5'inin 26 baş ve üstü sayıda toklusunun bulunduğu,% 16.3'ünün ise işletmesinde toklu bulunmadığı görülmüştür. Ankete cevap veren küçükbaş işletmelerinin % 43.3'ünün 1-10 baş arası şişek varlığının olduğu, % 35.6'sının 11 baş ve üstü şişek sahibi olduğu,% 21.2'nin ise şişek varlığının olmadığı görülmüştür. Ankete cevap veren küçükbaş işletmelerin % 57.7'sinin 1-50 baş arası anaçkoyuna sahip olduğu, % 27.9'unun 51 baş ve üstü anaçkoyun sahip olduğu, % 14.4'ünün işletmelerinde anaçkoyun bulunmadığı görülmüştür. İşletmelerde en az 8 baş, en çok 150 baş anaç koyun bulunduğu ve işletmelerde bulunan ortalama anaç koyun sayısı da 50.9 baş olarak hesaplanmıştır. Ankete katılan işletme sahiplerinin % 65.4'ü 1-3 baş arası koça, % 15.4'ü 4 baş ve üstü sayıda koça sahip olduğu, % 19.2'nin koça sahip olmadığı görülmüştür. İşletmelerde en az 1 baş, en çok 15 baş koç bulunduğu ve işletmelerde bulunan ortalama koç sayısı da 3.04 baş olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.15).

Çizelge 4.15. İncelenen işletmelerdeki toklu varlığı

Toklu Varlığı	Sayı	Yüzde
Yok	17	16.3
10-25 Baş	73	70.2
26 Baş ve Üstü	14	13.5
Toplam	104	100.0
Şişek Varlığı		
Şişek Yok	22	21.2
1-10 Baş Şişek	45	43.3
11 Şişek ve Üstü	37	35.6
Toplam	104	100.0
Anaçkoyun Varlığı		
Anaç koyun yok	15	14.4
1-50 Baş	60	57.7
51 Baş ve Üstü	29	27.9
Toplam	104	100.0
Koç Varlığı		
Koç yok	20	19.2
1-3 Baş	68	65.4
4 Baş ve Üzeri	16	15.4
Toplam	104	100.0

Anket yapılan küçükbaş yetiştiricilerinin % 26'sının 1-9 baş arası keçiye sahip olduğu, % 26'sının 10 baş ve üstü keçiye sahip olduğu, % 48.1'inin işletmesinde keçi bulunmadığı görülmüştür. Ankete yanıt veren üreticilerin % 56.7'sinin işletmesinde hiç teke bulunmadığı, % 39.4'ünde 1-2 baş arasında bulunduğu % 3.8'in ise 3-baş ve üstü sayıda tekeye sahip bulunduğu görülmüştür (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.16. İncelenen işletmelerde keçi varlığı

Keçi Varlığı	Sayı	Yüzde
Keçi yok	50	48.1
1-9 Baş	27	26.0
10 Baş Üstü	27	26.0
Toplam	104	100.0

Teke Varlığı	Sayı	Yüzde
Yok	59	56.7
1-2 Baş	41	39.4
3 Baş ve üstü	4	3.8
Toplam	104	100.0

4.3.1.ç. İşletmelerde işgücü kullanımı

Anket katılan küçükbaş hayvancılık işletmelerinin % 55.8'i yabancı işgücü olarak bir kişi çalıştırdığı, % 27'si iki kişi ve daha fazla sayıda yabancı işgücü çalıştırdığını bildirirken , %17.3'ü hiç yabancı işgücü çalıştırmadığını bildirmişlerdir (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.17. İşletmelerde yabancı işgücü kullanımı

İşletmelerde İşgücü Kullanımı	Sayı	Yüzde
Yabancı İşgücü kullanmıyor	18	17.3
1 kişi	58	55.8
2 kişi	14	13.5
3 kişi	13	12.5
4 kişi	1	1.0
Toplam	104	100.0

Anket yapılan küçükbaş hayvancılık işletmelerin % 31.7'sinde çocukların işletmeye katkı sağladığı, % 68.3'ünde herhangi bir katkısının olmadığı bildirilirken, işletmelerin % 54.8'inde kadınların işletmeye katkısının olduğu, % 45'inde ise işletmeye katkılarının olmadığı bildirilmiştir (Çizelge 4.18).

Çizelge 4.18. İşletmelerde aile işgücü kullanımı

Etki	Üretime Çocuk Etkisi		Üretime Kadınların Etkisi	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	33	31.7	57	54.8
Hayır	71	68.3	47	45.2
Toplam	104	100.0	104	100.0

4.3.1.d. İşletme yönetimi

Ankete katılan yetiştiricilerin % 92.3'ünün günde bir defa sağım yaptığı, % 7.7'nin ise hiç sağım yapmadığı görülmüştür. Yetiştiricilerin % 42.3'ü Haziran ayında sağıma başladığını bildirirken, % 57.7'si Temmuz ayında sağıma başladığını bildirmiştir. Yetiştiricilerin % 54.8'i Eylül ayında sağımı bitirdiğini belirtirken, % 45.2'si ise Ekim ayında bitirdiğini belirtmiştir. Ayrıca işletmecilerin tamamı süttan kesilinceye kadar sağım yaptıklarını ifade etmişlerdir. Ankete katılan işletmelerde sağımı yapanların sadece kadınlar olduğu, sağımın el ile yapıldığı ve sağımın öğle vaktinde yapıldığı belirlenmiştir. Ankete katılan işletmelerin % 24'ünde sağım sırasında yem verildiği, % 76'sında ise yem verilmediği bildirilmiştir. Ankete yanıt veren küçükbaş işletmelerinin % 38.5'i barınak temizliğini günlük olarak yaptığını, %33.7'si haftalık yaptığını, % 27.9'u ise barınak temizlikleri aylık yaptığını ifade etmişlerdir (Çizelge 4.19).

Çizelge 4.19. Küçükbaş işletmelerinde sağım sayısı, sağım zamanı ve sağım bitimi

SAĞIM SAYISI	Sayı	Yüzde
Bir	96	92.3
Hiç Sağım Yapmıyorum	8	7.7
Toplam	104	100.0
SAĞIM ZAMANI		
Haziran	44	42.3
Temmuz	60	57.7
Toplam	104	100.0
SAĞIM BİTİMİ		
Eylül	57	54.8
Ekim	47	45.2
Toplam	104	100.0

Ankete katılan yetiştiricilerin % 57.7'si elde ettiği sütün aile ihtiyacından fazlasını sattığını, % 17.3'ü aile içerisinde tükettiğini, %10.6'sı çığ olarak pazarlayıp sattığını, % 7.7'si peynir yapıp sattığını, % 6.7'si de yoğurt yapıp sattığını belirtmiştir (Çizelge 4.20).

Çizelge 4.20. İşletmelerde sütün değerlendirme şekli

Sütün Değerlendirme Şekli	Sayı	Yüzde
Çığ olarak pazarlama	11	10.6
Peynir yapıp satma	8	7.7
Yoğurt yapıp satma	7	6.7
Aile tüketimi	18	17.3
Aile ihtiyacından fazlası satış	60	57.7
Toplam	104	100.0

4.3.1.e. İncelenen işletmelerde işletmecinin teknik bilgi alımı

Ankete yanıt veren yetiştiricilerin % 35.6'sı küçükbaş hayvancılık faaliyetleri için teknik bilgi aldığını belirtirken, % 64.4'ü herhangi bir yerden teknik bilgi almadığını belirtmiştir. İşletmecilerin % 12.5'i il-ilçe tarım müdürlüklerinden bilgi aldığı, % 12.5'inin aile büyüklerinden teknik bilgi aldığı ve %10.6'sı diğer küçükbaş işletmelerinden teknik bilgi aldığını bildirmişlerdir (Çizelge 4.21).

Çizelge 4.21. İşletmecilerin teknik bilgi alma durumları

Teknik bilgi alınan yerler	Sayı	Yüzde
Teknik bilgi almıyor	67	64.4
İl-İlçe Tarım Müdürlüğü	13	12.5
Aile Büyükleri	13	12.5
Diğer küçükbaş işletmeleri	11	10.6
Toplam	104	100.0

4.3.1.f. İşletmecilerin faydalandığı tarımsal destekler

Ankete katılan küçükbaş yetiştiricilerininin % 7.7'si gübre-mazot desteğinden faydalandığını bildirirken, % 92.3'ünün ise herhangi bir yerden destek almadığını bildirmiştir (Çizelge 4.22).

Çizelge 4.22. İşletmecinin faydalandığı destekler

Destek Çeşitleri	Sayı	Yüzde
Gübre Mazot Desteği	8	7.7
Hiçbirinden Faydalanmadım	96	92.3
Toplam	104	100.0

4.3.1.g. İşletmecilerin küçükbaş hayvancılıktan memnuniyet durumu

Ankete katılan işletmecilerin % 96.2'si yetiştiriciliğini yaptığı koyun ırkından, % 51.9'u yetiştirdiği keçi ırkından memnun olduğunu söylerken, % 3.8'i yetiştiriciliğini yaptığı koyun ırkından, % 1.9'u yetiştirdiği keçi ırkından memnun olmadığını söylemiştir. İşletmecilerin % 46.2'sinin keçi varlığı bulunmamaktadır. Ankete yanıt veren küçükbaş yetiştiricilerinin % 92.3'ü küçükbaş hayvancılık yapmaktan memnun olduğunu, %7.7'sinin ise memnun olmadığını ifade etmişlerdir. İşletmelerinin % 30.8'i küçükbaş hayvancılık yapmaktan memnuniyet duymama nedeni olarak meraların yetersiz olmasını, % 20.2'si çoban bulunamamasını, % 17.3'ü girdi fiyatlarının yüksek olmasını, % 13.5'i pazar olmamasını, % 11.5'i kârlı bir iş olmamasını, % 6.7'si da bakımının çok zor olmasını göstermişlerdir (Çizelge 4.23).

Çizelge 4.23. Küçükbaş hayvancılıktan memnun olmama nedenleri

Memnuniyetsizlik nedenleri	Sayı	Yüzde
Girdi fiyatları yüksek	18	17.3
Kârlı Değil	12	11.5
Bakım zor	7	6.7
Pazar yok	14	13.5
Çoban Bulunmuyor	21	20.2
Meralar Yetersiz	32	30.8
Toplam	104	100.0

4.3.1.h. İncelenen işletmelerde görülen belli başlı sorunlar

Araştırmaya dâhil olan küçükbaş işletmelerinin % 35.6'sının küçükbaş hayvancılık için meraların yetersiz olduğunu, % 37.5'inin hayvanlarla ilgili sağlık sorunları olduğunu ve herhangi bir önlemin alınmadığını ve % 26.9'u da pazar

imkanlarının kısıtlı olmasını yaşadıkları başlıca sorunlar olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 4.24).

Çizelge 4.24. Küçükbaş hayvancılık işletmelerinin sorunları

Sorunlar	Sayı	Yüzde
Pazar	28	26.9
Sağlık	39	37.5
Mera Yok	37	35.6
Toplam	104	100.0

4.4. İncelenen İşletmelerin İstatistiksel Analizi

4.4.1 İşletmecilerin eğitim seviyeleriyle kooperatife üyelikleri arasındaki ilişki

Ankete katılan üreticilerin eğitim seviyeleri ile kooperatif üyelikleri arasındaki ilişki Çizelge 4.25'te gösterilmiştir. 104 üreticinin eğitim durumundan bağımsız olarak % 87.5'inin herhangi bir kooperatife üye olmadığı, üye olmama durumunun en çok ilkökul mezunları ve ortaokul mezunları arasında olduğu görülmüştür. Ki Kare değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0.05'ten küçük olduğu için üreticilerin eğitim seviyeleriyle bir kooperatife üye olmama durumları arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamlıdır.

Çizelge 4.25. Eğitim seviyeleriyle bir kooperatife üyelikleri arasındaki ilişki

Eğitim Seviyeleri	İşletmecilerin Kooperatife Üyelik Durumu		Toplam
	Evet	Hayır	
Okuryazar değil	2	1	3
Okuryazar	1	18	19
İlkokul	2	33	35
Ortaokul	3	23	26
Lise	5	12	17
Üniversite	0	4	4
Toplam	13	91	104

($P < 0,05$, $P = 0,009$, İstatistiksel olarak anlamlı)

4.4.2. İşletmecilerin eğitim seviyeleriyle sütün değerlendirilmesi arasındaki ilişki

Ankete yanıt veren yetiştiricilerin eğitim seviyeleriyle ürettikleri sütü ne şekilde değerlendirdikleri arasındaki ilişki Çizelge 4.26'da gösterilmiştir. Üreticilerin % 56.7'sinin aile ihtiyacından fazlasını satmayı tercih etmektedir. Aile ihtiyacından

fazlasını satmayı tercih edenlerin en çoğu ilkokul mezunudur. Ki Kare değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0.05'ten küçük olduğu için üreticilerin eğitim seviyeleriyle ürettikleri sütün değerlendirme şekli arasındaki ilişki istatistiki açıdan anlamlıdır.

Çizelge 4.26. Eğitim seviyeleriyle sütün değerlendirilmesi arasındaki ilişki

Eğitim Seviyeleri	İşletmede Koyun Sütünü Değerlendirme Şekilleri					Toplam
	Çiğ Olarak Pazarlama	Peynir Yapıp Satma	Yoğurt Yapıp Satma	Aile İçinde Tüketiliyor	Aile İhtiyacından Fazlasını Satıyorum	
Okuryazar değil	2	0	1	0	0	3
Okuryazar	0	1	1	7	10	19
İlkokul	1	3	1	3	27	35
Ortaokul	6	0	2	3	15	26
Lise	2	4	2	4	5	17
Üniversite	0	0	0	1	3	4
Toplam	11	8	7	18	60	104

($P < 0,05$, $P = 0,001$, İstatistiksel olarak anlamlı)

4.4.3. İşletmecilerin eğitim seviyeleriyle küçükbaş hayvancılık yapma nedeni arasındaki ilişki

Anket katılan yetiştiricilerin eğitim seviyesiyle küçükbaş hayvancılık yapma nedenleri arasındaki ilişki çizelge 4.27'de gösterilmiştir. İşletme sahiplerinin % 39.4'ü küçükbaş yetiştiriciliği geçim kaynağı olarak gördüğü, % 28.8'i de başka geliri olmadığı için yaptığını söylemişlerdir. Geçim kaynağı olarak gören işletmecilerle başka geliri olmadığı için bu işi yaptığını söyleyenlerin en çoğu ilkokul mezunudur. Ki Kare anlamlılık düzeyi 0.05'ten küçük olduğu için üreticilerin eğitim seviyeleriyle küçükbaş hayvancılık yapma nedenleri arasındaki ilişki istatistiki açıdan önemlidir.

Çizelge 4.27. Eğitim seviyeleriyle küçükbaş hayvancılık yapma nedeni arasındaki ilişki

Eğitim Seviyeleri	Küçükbaş Hayvancılık Yapma Nedenleri				Toplam
	Ev İhtiyacı	Geçime Katkı	Tek Geçim Kaynağı	Başka Gelir Olmadığı İçin	
Okuryazar değil	0	2	1	0	3
Okuryazar	2	1	8	8	19
İlkokul	7	3	16	9	35
Ortaokul	7	7	6	6	26
Lise	0	1	9	7	17
Üniversite	1	2	1	0	4
Toplam	18	16	41	30	104

($P < 0,05$, $P = 0,026$, İstatistiksel olarak anlamlı)

4.4.4. İşletmecilerin eğitim seviyeleriyle küçükbaş hayvancılık yapmaktan memnun olmama nedenleri arasındaki ilişki

Anket yapılan işletme sahibi koyun yetiştiricilerinin eğitim seviyesiyle küçükbaş hayvancılık yapmaktan memnun olmama nedenleri arasındaki ilişki çizelge 4.28’de gösterilmiştir. Meraların yetersiz olduğunu söyleyenlerin en çoğunun ilkökul ve ortaokul mezunu olduğu, çoban bulunmuyor diyenlerin en çoğunun ilkökul mezunu olduğu, girdilerin yüksek olduğunu söyleyenlerin ise ilkökul olduğu görülmektedir. Ki Kare değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0.05’ten küçük olduğu için üreticilerin eğitim seviyeleriyle küçükbaş hayvancılık yapma memnuniyetsizlikleri arasındaki ilişki istatistiki açıdan önemlidir.

Çizelge 4.28. İşletmecinin eğitim seviyesiyle küçükbaş hayvancılık yapmaktan memnun olmama nedeni arasındaki ilişki

Eğitim Seviyeleri	Küçükbaş Hayvancılık Yapmaktan Memnun Değilseniz Nedeni						Toplam
	Girdiler Yüksek	Kârlı Değil	Bakımı Zor	Pazar Yok	Çoban Bulunmuyor	Meralar Yetersiz	
Okuryazar değil	2	0	0	1	0	0	3
Okuryazar	1	6	1	5	1	5	19
İlkokul	7	3	2	2	10	11	35
Ortaokul	2	1	3	4	5	11	26
Lise	6	2	1	2	4	2	17
Üniversite	0	0	0	0	1	3	4
Toplam	18	12	7	14	21	32	104

($P < 0,05$, $P = 0,047$, İstatistiksel olarak anlamlı)

4.4.5. İşletmelerde çalışan kişi sayısı ile sosyal güvence arasındaki ilişki

Bir kişi çalıştıran işletmecilerin yaklaşık yarısının sosyal güvenceye sahip olduğu Çizelge 4.29’da görülmektedir. Ki Kare değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0.05’ten küçük olduğu için çalışan kişi sayısı ile sosyal güvence sahibi olma durumu arasındaki ilişki istatistiki açıdan anlamlıdır.

Çizelge 4.29. Çalışan kişi sayısı ile sosyal güvencesi olanlar arasındaki ilişki

Çalışan Kişi Sayısı	Sosyal Güvence		Toplam
	Evet	Hayır	
Yabancı işgücü yok	7	11	18
1 kişi	28	30	58
2 kişi	10	4	14
3 kişi	11	2	13
4 kişi	0	1	1
Toplam	56	48	104

($P < 0,05$, $P = 0,037$, İstatistiksel olarak anlamlı)

4.4.6. İşletmelerde üretime kadın etkisiyle anaçkoyun varlığı arasındaki ilişki

Ankete katılan işletmecilerden üretime kadın katkısının bulunduğunu söyleyenlerin en çok anaç koyuna sahip olduğu görülmüştür (Çizelge 4.30). Ki Kare değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0.05'ten küçük olduğu için üretime kadın etkisiyle anaçkoyun varlığı arasındaki ilişki istatistiki açıdan anlamlıdır.

Çizelge 4.30. Üretime kadın etkisiyle anaç koyun varlığı arasındaki ilişki

Üretime Kadınların Etkisi	Anaç koyun Varlığı			Toplam
	Yok	1-50 Baş	51 Üstü Baş	
Var	5	26	26	57
Yok	10	34	3	47
Toplam	15	60	29	104

($P < 0,05$, $P = 0,012$, İstatistiksel olarak anlamlı)

4.4.7. Üreticilerin hayvancılık deneyimiyle sağım esnasında yem verme durumları arasındaki ilişki

Ankete katılan yetiştiricilerin en çok 1-15 yıl arasında hayvancılık deneyimine sahip olanlarının sağım esnasında yem vermediği, bunu 16-30 yıl arasında deneyim sahibi olanların izlediği Çizelge 4.31'de görülmektedir. Ki Kare değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0.05'ten küçük olduğu için üreticilerin hayvancılık deneyimi ile sağım esnasında yem verilme durumu arasındaki ilişki istatistiki açıdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.31. Hayvancılık deneyimiyle sağımda yem verme durumu arasındaki ilişki

Hayvancılık Deneyimi	Sağım Esnasında Yem Verme Durumu		Toplam
	Evet	Hayır	
1-15 Yıl	6	40	46
16-30 Yıl	13	31	44
31 Yıl ve Üstü	6	8	14
Toplam	25	79	104

($P < 0,05$, $P = 0,039$, İstatistiksel olarak anlamlı)

4.4.8. Üreticilerin hayvancılık deneyimiyle küçükbaş hayvancılık yapmaktan duydukları memnuniyetsizlik nedenleri arasındaki ilişki

Ankete katılan yetiştiricilerin en çok 1-15 yıl arasında hayvancılık deneyimine sahip olanlarının en çok meraların yetersiz bulduğu için küçükbaş hayvancılık yapmaktan memnuniyetsiz olduğu Çizelge 4.32’de görülmektedir. Ki Kare değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0.05’ten küçük olduğu için üreticilerin hayvancılık deneyimi ile küçükbaş hayvancılık yapmaktan memnun olup olmama durumları arasındaki ilişki istatistiki açıdan anlamlıdır.

Çizelge 4.32. Hayvancılık deneyimiyle küçükbaş hayvancılık yapmaktan duydukları memnuniyetsizlik nedenleri arasındaki ilişki

Hayvancılık Deneyimi	Memnun Olmama Nedenleri						Toplam
	Girdiler Yüksek	Kârlı Değil	Bakımı Zor	Pazar Yok	Çoban Bulunmuyor	Meralar Yetersiz	
1-15 Yıl	2	5	3	5	13	18	46
16-30 Yıl	8	7	4	7	5	13	44
31 Yıl ve Üstü	8	0	0	2	3	1	14
Toplam	18	12	7	14	21	32	104

($P < 0,05$, $P = 0,002$, İstatistiksel olarak anlamlı)

4.4.9. Üreticilerin hayvancılık deneyimiyle hayvan varlıkları arasındaki ilişki

Ankete katılan yetiştiricilerin en çok 1-15 yıl arasında hayvancılık deneyimine sahip olanlarının en çok hayvan varlığına sahip olduğu ve en çok 10-50 baş arasında hayvana sahip oldukları görülmektedir (Çizelge 4.33). Ki Kare değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0.05’ten küçük olduğu için üreticilerin hayvancılık deneyimiyle küçükbaş hayvan varlığı durumu arasındaki ilişki istatistiki açıdan anlamlıdır.

Çizelge 4.33. Hayvancılık deneyimiyle hayvan varlıkları arasındaki ilişki

Hayvancılık Deneyimi	Küçükbaş Varlığı		Toplam
	10-50 Baş	51 Baş üstü	
1-15 Yıl	26	20	46
16-30 Yıl	15	29	44
31 Yıl ve Üstü	1	13	14
Toplam	42	62	104

($P < 0,05$, $P = 0,002$, İstatistiksel olarak anlamlı)

4.4.10. Üreticilerin hayvancılık deneyimiyle morkaraman varlığı arasındaki ilişki

Ankete katılan yetiştiricilerin en çok 1-15 yıl arasında hayvancılık deneyimine sahip olanlarının en çok morkaraman varlığına sahip olduğu ve en 8-40 baş arasında morkaraman koyununa sahip oldukları görülmektedir (Çizelge 4.34). Ki Kare değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0.05'ten küçük olduğu için üreticilerin hayvancılık deneyimi ile morkaraman sayısı arasındaki ilişki istatistiki açıdan anlamlıdır.

Çizelge 4.34. Hayvancılık deneyimi ile morkaraman varlığı arasındaki ilişki

Hayvancılık Deneyimi	Morkaraman Varlığı			Toplam
	Yok	8-40 Baş	41 Baş Üstü	
1-15 Yıl	8	30	8	46
16-30 Yıl	6	16	22	44
31 Yıl ve Üstü	1	2	11	14
Toplam	15	48	41	104

($P < 0,05$, $P = 0,000$, İstatistiksel olarak anlamlı)

4.4.11. Üreticilerin hayvancılık deneyimiyle akkaraman varlığı arasındaki ilişki

Ankete katılan yetiştiricilerin en çok 1-15 yıl arasında hayvancılık deneyimine sahip olanlarının en çok akkaraman varlığına sahip olduğu ve en 1-15 baş arasında akkaraman koyununa sahip oldukları görülmektedir (Çizelge 4.35). Ki Kare değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0.05'ten küçük olduğu için üreticilerin koyunculuk deneyimi ile akkaraman sayısı arasındaki ilişki istatistiki açıdan anlamlıdır.

Çizelge 4.35. Hayvancılık deneyimi ile akkaraman varlığı arasındaki ilişki

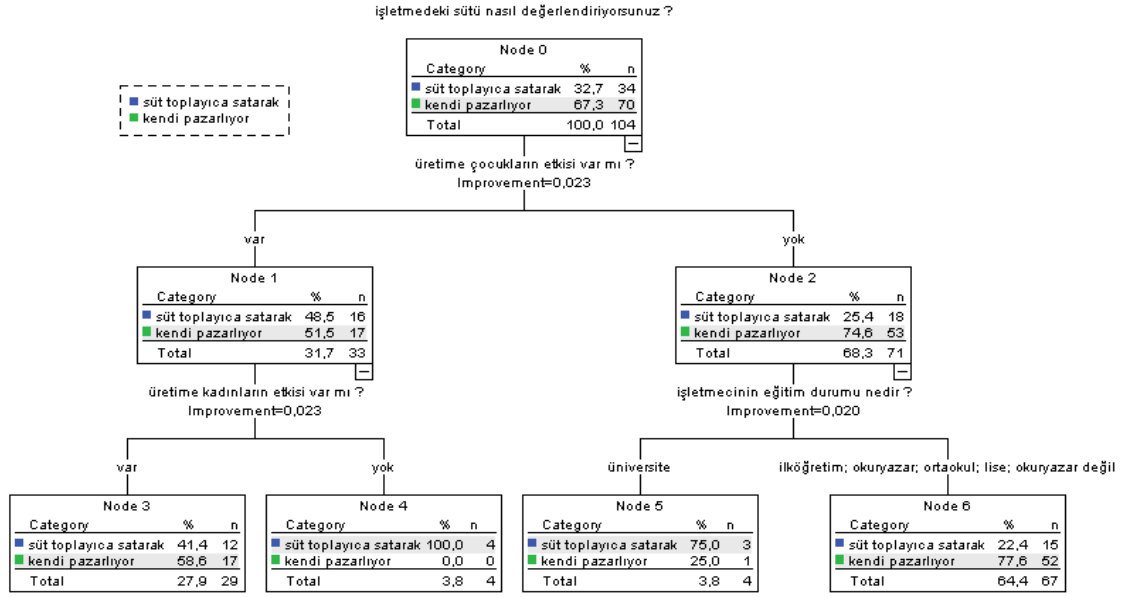
Hayvancılık Deneyimi	Akkaraman Varlığı			Toplam
	Yok	1-15 Akkaraman	16 Baş Üstü Akkaraman	
1-15 Yıl	18	18	10	46
16-30 Yıl	28	5	11	44
31 Yıl ve Üstü	10	3	1	14
Toplam	56	26	22	104

($P < 0,05$, $P = 0,017$, İstatistiksel olarak anlamlı)

4.5. Cart Analizine Ait Bulgular

4.5.1. İşletmedeki sütün değerlendirilmesine ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı

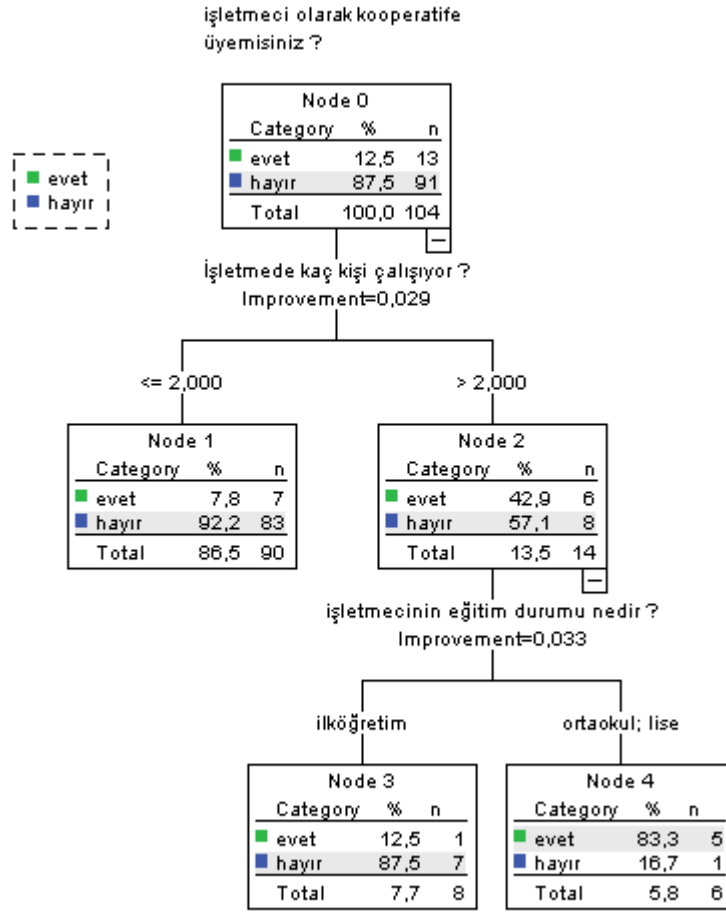
İşletmedeki sütün değerlendirilmesine ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı Şekil 4.1’de verilmiştir. Şekil 4.1 incelendiğinde işletmedeki sütün değerlendirilmesi bakımından yetiştiricilerin % 67,3’ü sütünü kendisinin pazarladığını, üretime çocukların etkisinin olduğunu bildiren üreticilerin yarısından fazlasının ürettikleri sütleri kendilerinin pazarladığı anlaşılmıştır. Ancak, üretime çocukların etkisinin olmadığını bildiren üreticilerin % 74,6’sının ürettikleri sütleri kendilerinin pazarladığı anlaşılmıştır. Üretime kadın ve çocukların etkisinin olduğunu belirten yetiştiricilerin % 58,6’sı kendi sütlerini kendileri pazarlamaktadırlar. Üretime çocukların etkisinin olduğunu ancak kadınların etkisinin olmadığını belirten yetiştiricilerin tamamı sütlerini toptancıya pazarlamaktadırlar. Üretime çocukların etkisinin olmadığını belirten ve üniversite mezunu olan yetiştiricilerin % 75’inin sütü toptancıya pazarladığı anlaşılmıştır. Üretime çocukların etkisinin olmadığını belirten üniversite mezunu olmayan diğer yetiştiricilerin % 77,6’sının sütü kendisinin pazarladığı belirlenmiştir.

Şekil 4.1. İşletmedeki sütün değerlendirilmesine ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı

4.5.2. İşletme sahiplerinin kooperatife üye olmasına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı

İşletme sahiplerinin kooperatife üye olmasına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı Şekil 4.2’de verilmiştir. Şekil 4.2 incelendiğinde üreticilerin % 87.5’inin bir kooperatife üye olmadığı belirlenmiştir. İşletmedeki en fazla iki işçi çalıştıran üreticilerin % 92.2’sinin kooperatife üye olmadığı, ancak işletmelerinde ikiden fazla işçi çalıştıran üreticilerin % 57.1’inin kooperatife üye olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, işletmelerinde ikiden fazla işçi çalıştıran ilkokul mezunu üreticilerin % 87.5’inin kooperatife üye olmadığı, buna karşılık işletmelerinde ikiden fazla işçi çalıştıran ortaokul ve lise mezunu olan üreticilerin % 83.3’ünün kooperatife üye olduğu belirlenmiştir.

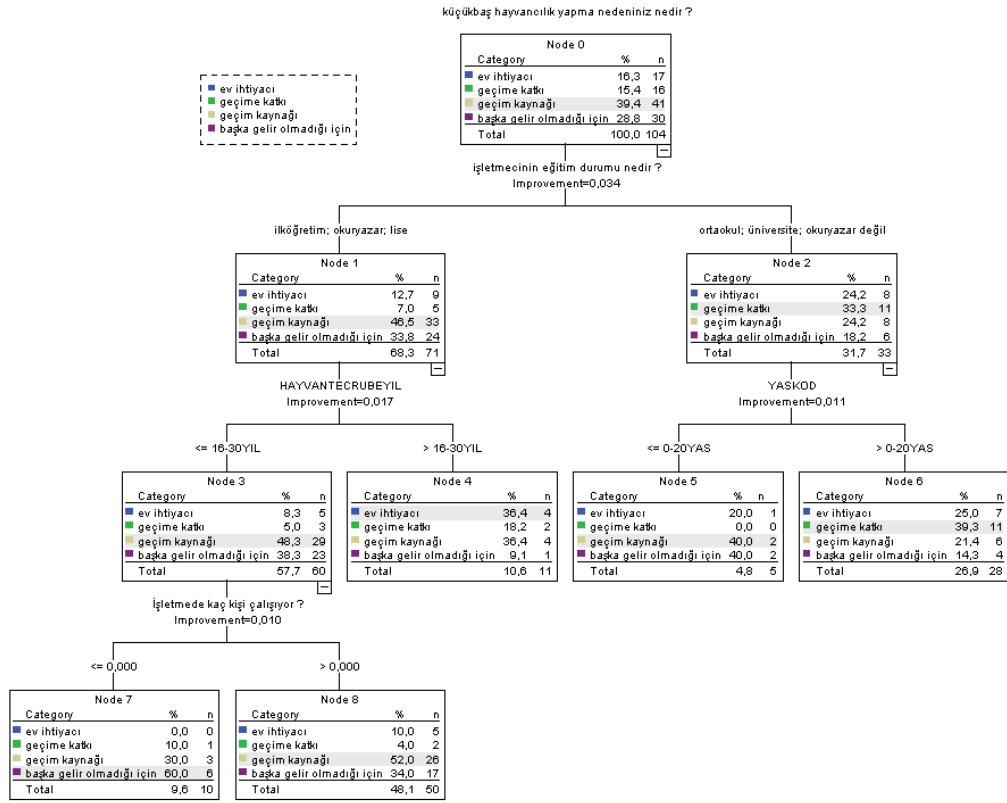

Şekil 4.2. İşletme sahiplerinin kooperatife üye olmasına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı

4.5.3. İşletme sahiplerinin küçükbaş hayvancılık yapma sebebine ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı

İşletme sahiplerinin küçükbaş hayvancılık yapma nedenine ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı Şekil 4.3’de verilmiştir. Şekil 4.3 incelendiğinde araştırmaya katılan üreticilerin % 39.4’ünün küçükbaş hayvancılığı yapma nedeninin geçim kaynağı olduğu belirlenmiştir. Eğitim durumu okuryazar, ilköğretim ve lise olan üreticilerin % 46.5’inin küçükbaş hayvancılığı geçim kaynağı olarak yaptığı belirlenmiştir. Diğer eğitim düzeylerinde bulunan üreticilerin % 33.3’ünün küçükbaş hayvancılığı geçime katkı olarak yaptığı saptanmıştır. Okuryazar olmayan, ortaokul ve üniversite düzeyinde ve 20 yaşında büyük olan üreticilerin % 39.3’ünün küçükbaş hayvancılığı geçime katkı

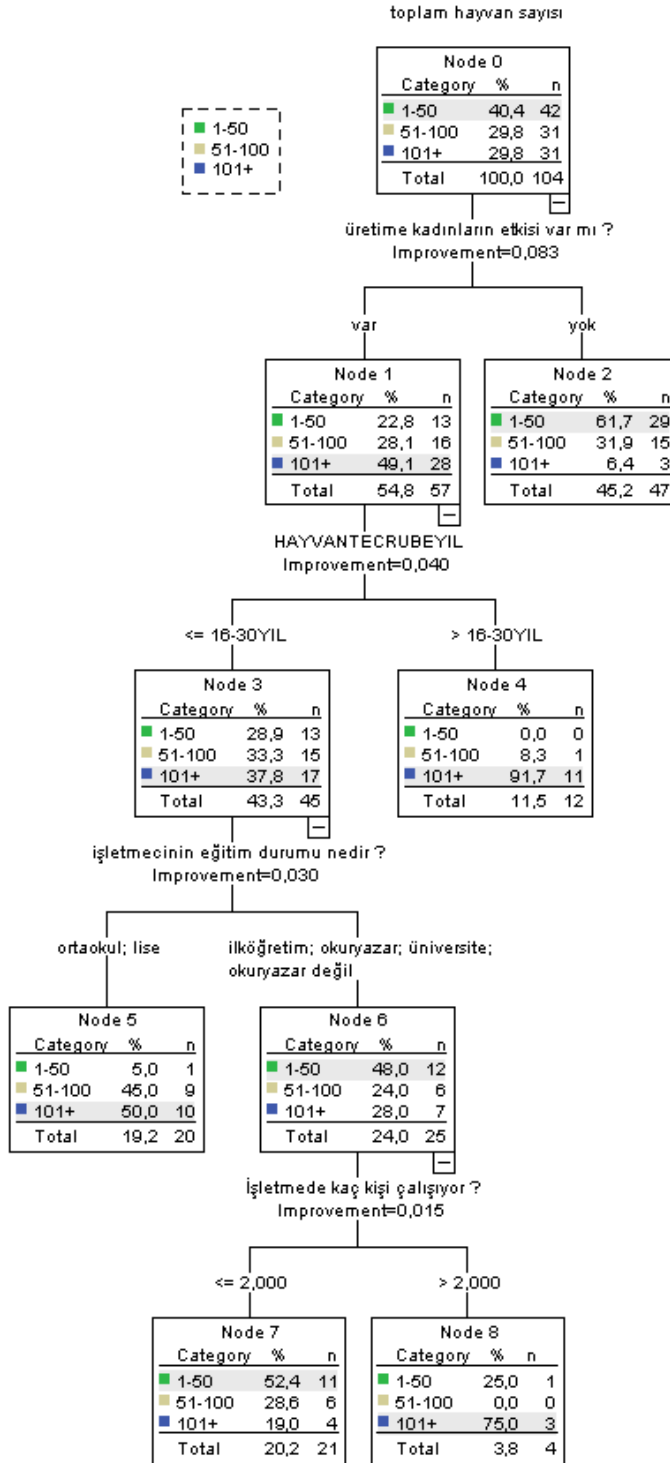
olarak yaptığı bildirilmiştir. Ancak Okuryazar olmayan, ortaokul ve üniversite düzeyinde ve yaşları 20 yaş ve daha genç olan üreticilerin % 40'ının küçükbaş hayvancılığı geçim kaynağı olarak yaptığını beyan ederken, diğer % 40'ının ise küçükbaş hayvancılığı başka geçim kaynağı olmadığı için yaptığını bildirmiştir. Eğitim durumu okuryazar, ilköğretim ve lise olan 16-30 yıl hayvancılık tecrübesi olan üreticilerin yaklaşık yarısının küçükbaş hayvancılığı geçim kaynağı olarak görürken aynı eğitim gruplarında 30 yıldan fazla hayvancılık tecrübesi olan üreticilerin % 36.4'ü ev ihtiyacı için, diğer % 36.4'ünün ise geçim kaynağı olarak küçükbaş hayvancılık yaptığı belirlenmiştir.

Şekil 4.3. İşletme sahiplerinin küçükbaş hayvancılık yapma sebebine ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı

4.5.4. İşletme sahiplerinin toplam hayvan sayısına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı

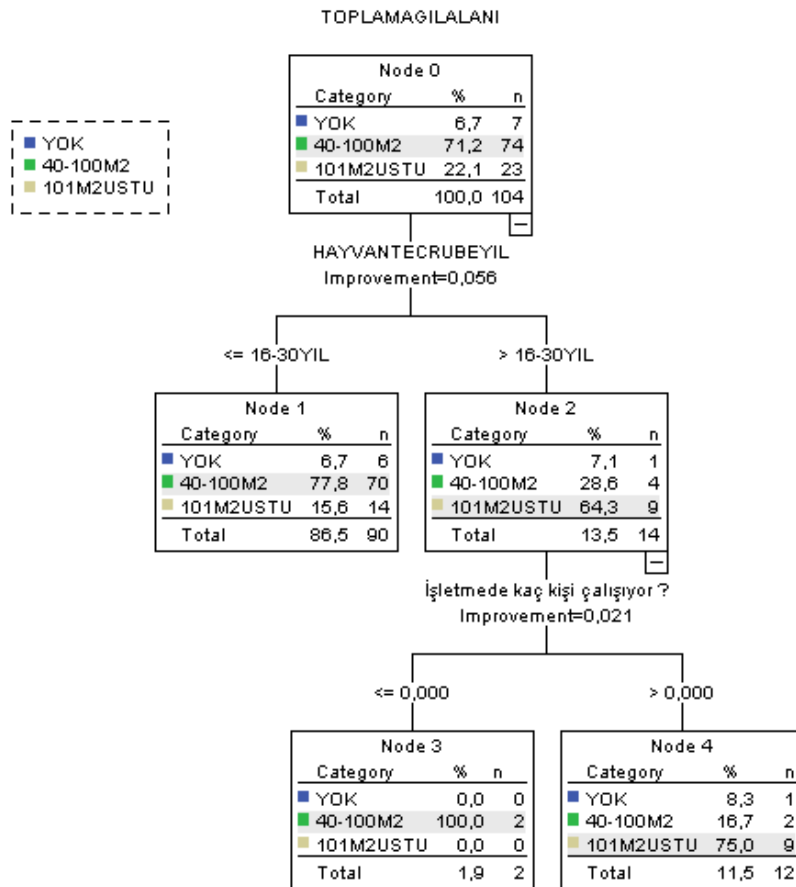
İşletme sahiplerinin toplam hayvan sayısına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı Şekil 4.4'de verilmiştir. Şekil 4.4 incelendiğinde eğitim düzeyi okuryazar, ilköğretim ve lise, hayvancılık tecrübesi 16-30 yıl olan ve işçi çalışmayan üreticilerin % 60'ının küçükbaş hayvancılığı başka geliri olmadığı için yaptığı saptanmıştır. Ancak, aynı altgruplarda işçi çalıştıranların %52'sinin küçükbaş hayvancılığı geçim kaynağı olarak yaptığı belirlenmiştir. Toplam hayvan sayısı bakımından üreticilerin % 40,4'ünün hayvan sayısının 1-50 baş arasında olduğu belirlenmiştir. Bunlar arasında üretim üretimde kadının etkisi bulunanların % 49,1'nin hayvan sayısının 101 baş ve üstü olduğu görülmüştür. Bunlarında 16-30 yıl arasında hayvancılık tecrübesi ve ortaokul ve lise mezunu olanlarının % 50'sinin 101 baş ve üstü hayvan varlığına sahip olduğu tespit edilmiştir. Diğer öğretim grubunda olanların ve ikiden fazla işçi çalıştıran üreticilerin ise, % 75'inin 101 baş ve üstü hayvan varlığına sahip olduğu belirlenmiştir. İşçi sayısı 2 ve daha az olanların ise % 52,4'ünün küçükbaş hayvan varlığının 1-50 baş arasında olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4.4. İşletme sahiplerinin toplam hayvan sayısına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı

4.5.5. İşletme sahiplerinin toplam ağıl alanına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı

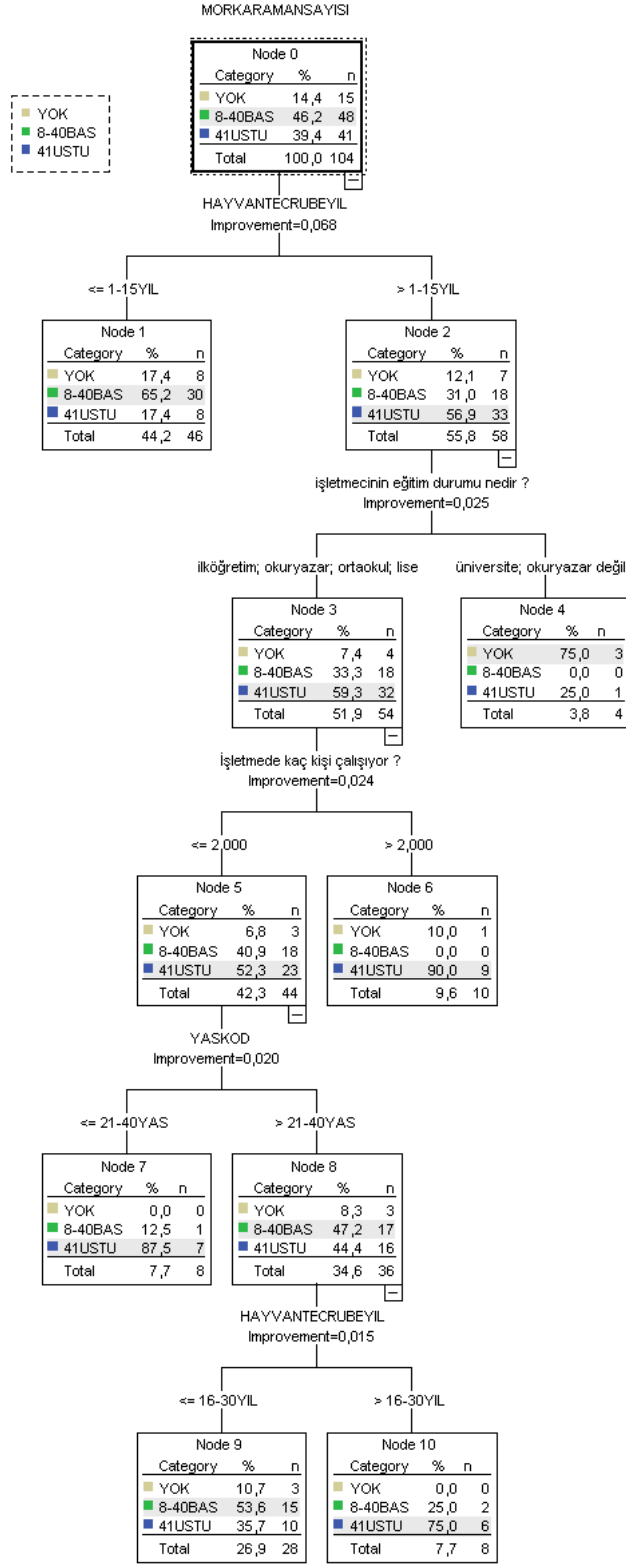
İşletme sahiplerinin ağıl alanına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı Şekil 4.5’de verilmiştir. Şekil 4.5 incelendiğinde üreticilerin toplam ağıl alanlarına bakıldığında 40-100 m² arasında ağıl genişliğine sahip olanların oranının % 71,2 olduğu görülmektedir. Hayvancılık tecrübesi 16-30 yıl arasında olanların % 77,8’inin 40-100 m² ağıl genişliğine sahip olduğu saptanmıştır. Ancak tecrübesi 30 yıldan fazla olanların %64,3’ünün 101 m² ve üzeri ağıl genişliğine sahip olduğu, ve bunların arasında işçi çalıştırmayan üreticilerin tamamının 40-100 m² ağıl genişliğine sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca 30 yıldan daha fazla tecrübeye sahip olan ve işçi çalıştıran üreticilerin %75’inin 101 m² ve üstü ağıl genişliğine sahip olduğu görülmüştür.

Şekil 4.5. İşletme sahiplerinin toplam ağıl alanı ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı

4.5.6. İşletme sahiplerinin toplam morkaraman sayısına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı

İşletme sahiplerinin toplam morkaraman sayısına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı Şekil 4.6'de verilmiştir. Şekil 4.6 incelendiğinde küçükbaş yetiştiricilerinin morkaraman sayılarına bakıldığında işletmelerin % 46.2'nin 8-40 baş arasında hayvana sahip olduğu görülmektedir. İşletme sahiplerinin tecrübelerinin 1-15 yıl arasında olan küçükbaş yetiştiricilerinin % 65.2'nin hayvan sayılarının 8-40 baş arasında olduğu, tecrübesi 15 yıldan fazla olan üreticilerin % 56.9'unun ise 41 baş üstü morkaraman varlığına sahip olduğu görülmüştür. Hayvancılık deneyimi 15 yıldan fazla olan ve üniversite mezunu ve okuryazar olmayanların %75.0'inin morkaraman yetiştirilmediği, Hayvancılık deneyimi 15 yıldan fazla olan ilköğretim, okuryazar, ortaokul ve lise eğitim-öğretimine sahip olan üreticilerin ise %59.3'ünün 41 baş üstü morkaramana sahip olduğu görülmüştür. Hayvancılık deneyimi 15 yıldan fazla olan küçükbaş yetiştiricilerinin işletmede çalışan kişi sayısı 0-2 arasında olanların % 52.3'ünün 41 baş üstü morkaramana sahip olduğu, çalışan kişi sayısı 2 ve 2'den fazla olanların % 47.2'inin 41 baş üstü morkaramana sahip olduğu görülmüştür. Hayvancılık tecrübesi 15 yıldan fazla olan küçükbaş işletmelerinin yaş ortalamasına bakıldığında 21-40 yaş aralığında olan işletmelerin % 87.5'inin 41 baş üstü morkaramana sahip olduğu, 40 yaş üstü işletmelerin ise % 47.2'nin 8-40 baş üstü morkaramana sahip olduğu görülmüştür. Hayvancılık deneyimi 16-30 yılları arasında olan işletme sahiplerinin % 53.6'sının 8-40 baş morkaramana sahip olduğu, 30 yıldan fazla hayvancılık deneyimine sahip olan işletme sahiplerinin % 75.0'ın 41 baş morkaramana sahip olduğu görülmüştür.

Şekil 4.6. İşletme sahiplerinin toplam morkaraman sayısına ilişkin oluşturulan sınıflama ağacı diyagramı

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Iğdır ili Tuzluca ilçesine bağlı köylerde faaliyet gösteren küçükbaş hayvancılık işletmelerinde yapılan bu Anket ile küçükbaş hayvancılık faaliyetleri ve genel sorunlarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında 104 üretici ile görüşülmüş elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre;

Ankete katılan koyun yetiştiriciliği yapan üreticilerin yaş aralığı 18 ile 75 yaşında arasında değişmekte olup, yaş ortalamasının da 42,3 olarak bulunmuştur. Bu bulgular; Yıldız (2011)'in Van ilinde yaptığı araştırmada üreticilerin yaşlarının 21 ile 80 yaş arasında (ortalama 48.75), Acar (2010)'un Isparta ilinde yaptığı araştırmada işletmecilerin yaşlarını 19 ile 79 yaş aralığında (ortalama 44.45), Bilginturan (2008)'in Burdur İlinde yaptığı araştırmada işletmecilerin yaşlarının ise 22 ile 80 yaş arasında (ortalama 46.74), Koyuncu vd. (2006)'nin Çanakkale İlinde yaptıkları araştırmada işletmecilerin yaşlarını 34 ile 70 yaş arasında (ortalama 47) değiştiği yaş değerlerine yakın olduğu bulunmuştur. Ayrıca Sezgin (2006)'inin Bitlis'de yaptığı çalışmada göçer küçükbaş hayvancılık yapan aile reislerinin ortalama yaşını 44 olarak belirlemiştir. Bu bulgular ile yapılan bu anketin sonucu uyum göstermektedir. Üreticilerin % 52,9'unun 40 yaş ve üzerinde olduğu, % 39,4'ünün 21-41 yaş arasında olduğu ve % 7,7'sinin de 0-20 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir.

Ankete yanıt veren koyun yetiştiriciliği yapan işletmelerin sahibi 104 kişinin % 2.9 okuryazar değilken, % 18.3 okuryazar, % 33.7'si İlkokul, % 25.0'ü ortaokul, % 16,3'ü lise, % 3,8'i üniversite derecesine sahiptir. Van merkez ilçesinde küçükbaş hayvan işletmelerin genel özelliklerini inceleyen Yıldız (2011) işletmecilerin % 69'unu ilkokul mezunları oluşturduğunu, % 10.7'sinin okuma yazma bilmeyenlerden ve % 11.3'ünün okula gitmeden okuma yazma bilenlerden, % 5.4'ünün ortaöğretim ve % 3.6'sının lise mezunlarından oluştuğunu saptamıştır. Acar (2010) Isparta'da yaptığı çalışmada yetiştiricilerin eğitim durumlarını %75.7'si ilkokul, % 14.5'i ortaokul, %7.3'ü lise ve üniversite mezunu ve % 2.4'ünün de okuryazar olmadığını belirlemiştir. Kara (2009) Erzurum'da incelediği işletmelerde çiftçilerin % 68,7'sinin ilkokul mezunu olduğu bulmuştur. Bilginturan ve Ayhan (2008) Burdur İlinde yapmış oldukları

çalışmada yetiştiricilerin % 90,2'sinin ilkokul mezunu olduklarını ve % 1.5 oranında da okuryazar olmadıklarını saptamıştır. Koyuncu ve ark. (2006)'nın Çanakkale'de yaptıkları çalışmada işletmecilerin % 65'nin ilkokul, % 10'nun ortaokul, % 25'nin lise mezunu olduğunu belirlemişlerdir. Bu bulgulara araştırma bulguları karşılaştırıldığında Tuzluca ilçesinde küçükbaş yetiştiricilik yapan işletme sahiplerinin diğer illere nispeten daha eğitilmiş oldukları söylenebilir.

Yetiştiricilerin % 53.8'i sosyal güvencesi olduğunu, % 46.1'inin ise herhangi bir sosyal güvencesi olmadığını bildirmişlerdir.

Yetiştiricilerin % 87.5'inin herhangi bir kooperatif üyesi bulunmadığı geri kalan %12.5'inin ise kooperatif üyesi bulunduğu görülmüştür. Üreticilerin eğitim durumundan bağımsız olarak % 87.5'inin herhangi bir kooperatife üye olmadığı, üye olmama durumunun en çok ilkokul mezunları ve ortaokul mezunları arasında olduğu tespit edilmiştir. Acar (2010)'ın Isparta ilinde yaptığı çalışmada incelediği işletmelerde herhangi bir örgütlenme yapısına rastlanmamış ve bu durumun nedenleri arasında; işletmelerin bir kısmının geçimlik aile işletmeleri olmaları, işletmelerin çok dağınık bir yapı göstermesi ve örgütlenme kültürünün yeterince gelişmemiş olması göstermiştir. Bu bulgu araştırma bulgularıyla yakınlık göstermektedir. Girdilerin satın alınmasında, koyundan elde edilen ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanmasında örgütlenme önem taşımaktadır (Acar, 2010).

Yetiştiricilerin % 92.3'ü Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı desteklerinden hiçbir şekilde faydalanmadığını beyan ederken, % 7.7'sinin ise sadece gübre mazot desteğinden faydalandığını beyan etmişlerdir.

İşletmelerin % 80.8'inin merkeze uzaklığı-1-15 km aralığında olduğu, % 19.2'sinin 16 km ve üstünde bir mesafede olduğu bildirilmiştir.

Ankete cevap veren küçükbaş hayvancılık işletmelerinin % 55,8'in de bir kişinin yabancı işgücü olarak kullanıldığı, % 27'sinde iki ve daha fazla yabancı işgücü kullanıldığı ve % 17.3'ünde ise hiç yabancı işgücü kullanmadığı belirlenmiştir. Acar (2010)'ın Isparta ilinde yaptığı çalışmada incelediği işletmelerin % 95.76'sında sürünün bir kişi tarafından idare edildiğini ve çobanlığın, % 93.94 oranında aileden olan bir kişi tarafından yapıldığını belirlemiştir. Bilginturan ve Ayhan (2008)'de Burdur

ilinde yapmış oldukları çalışmada işletmelerin büyük bir kısmının sürüyü bir kişi tarafından idare ettikleri ve % 100'ünün çobanının aileden olduğunu, Soysal vd. (2005)'nin Edirne ilinde keçicilik işletmelerinde yaptığı çalışmada çobanların % 80'inin aileden olduğunu, % 20'sinin aile dışından sağlandığını tespit etmişlerdir. Bu araştırmalardaki bulguların aksine Tuzluca ilçesi küçükbaş işletmelerinde yabancı işgücü kullanımının bir hayli yaygın olduğu söylenebilir.

Yetiştiricilerin % 54.8'i üretime kadınların etkisinin olduğunu, % 45'i de kadınların üretime katkılarının olmadığı bilgisini vermişlerdir. İşletme sahiplerinin % 31.7'sinin çocuklarının işletmeye katkı sağladığı, % 68.3'ünün ise işletme veya sahibine herhangi bir katkısının olmadığı tespit edilmiştir. Yetiştiricilerden sağımı yapanların sadece kadınlar olduğu ve tamamının sağımı el ile öğlen vakti yaptıkları tespit edilmiştir. Bu bulgu Gezer (2010)'un Sivas ilinde yaptığı çalışmada tespit etmiş olduğu işletmelerde çalışanların genelde aile üyeleri ve çobanlar olduğu, üretime çocuklar boş vakitlerinde yardım etmelerine rağmen, kadınlar üretimin her aşamasında katkı sağladığı bulgusuyla uyumludur. Şahinli (2011) Konya ilinde koyunculuk faaliyetlerine yer veren tarım işletmelerinde, aile işgücünün işletme işgücüne katkısı % 76.20 ile % 88.03 arasında değiştiğini, işletmeler ortalamasının da % 85.2 olduğunu ve işletmeler büyüdükçe aile işgücünün işletmeye katkısının azaldığını belirlemiştir. Araştırma bulguları Tuzluca küçükbaş hayvancılık işletmelerinde aile işgücü kullanımının Şahinli (2010) bulgularından daha düşük olduğunu göstermektedir.

Yetiştiricilerin % 44.2'si hayvancılık dışında ticaretle uğraştığı, % 55.8'inin ise sadece keçi ve koyunculuk ile uğraştığı görülmüştür.

Yetiştiricilerin % 79.8'i alet-ekipman varlığının olmadığını, % 4.8'i transitinin olduğu, % 1'i kamyonu olduğu, % 1.9'u römorku olduğu, % 10.6'sı biçerinin olduğu ve % 1.9'u traktörü olduğunu beyan etmiştir.

Yetiştiricilerin % 44,2'sinin arazi varlığına sahip olmadığı, % 26.9'unun 1-30 da arazisinin olduğu, % 17.3'ünün 101 da ve üzerinde arazisinin olduğu ve % 11.5'inin 31-100 da arasında arazisinin olduğu görülmüştür.

Yetiştiricilerin % 47.1'i sulanan arazinin olmadığını beyan ederken % 16.3'u 1-19 da arasında sulanan arazi sahip olduğunu, % 36.5'i 20 da ve üzerinde sulanan arazi

sahibi olduklarını beyan etmiştir. Koyun yetiştiriciliği yapan işletme sahiplerinden 40 yaş ve üstü yaştaki üreticilerin en çok sulu araziye sahip iken, 21-40 yaş grubu sulu arazi varlığı bakımından ikinci sıradadır.

Yetiştiricilerin % 65.4'ü kıraç arazisinin olduğunu beyan ederken % 12.5'i 1-19 da arasında kıraç arazi sahip olduğunu, % 22.1'i 20 da ve üzerinde kıraç araziye sahibi olduklarını beyan etmiştir.

Yetiştiricilerin % 71.2'sinin toplam ağıl alanı 40-100 m² arasında olduğu % 22.1'inin 101 m² üzeri olduğu, % 6.7'lik bir kısmın ise ağıl alanının olmadığı belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre 40 yaş üstü küçükbaş koyun yetiştiricilerin toplam ağıl alanı arasında birinci sırada yer aldığı ikinci sırada ise 21-40 yaş arası koyun yetiştiricilerin yer aldığı görülmektedir.

Yetiştiricilerin % 44.2'sinin 1-15 yıl arası hayvancılık deneyimi olduğu, % 42.3'ünün 16-30 yıl arası hayvancılık deneyimi olduğu, % 13.5'inin ise 31 yıl ve üzeri hayvancılık deneyimine sahip olduğu görülmüştür.

İlçe genelinde yürütülen koyunculuk faaliyetleri ağırlıklı olarak küçük-orta büyüklüklerdeki işletmelerden meydana gelmiştir. Yetiştiricilerin % 40.4'ünün 1-50 baş arası küçükbaş hayvana sahip olduğu, % 29.8'inin 51-100 arasında olduğu, % 29.8'inin ise 101 ve üzeri küçükbaş hayvana sahip olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular Şahin (2001)'in Van ilinde yapmış olduğu araştırmada yetiştiricilerin % 59.6'sının 51 baş ve üstü küçükbaş hayvana sahip olduğu, % 40.3'ünün hayvan varlığını ise 10-50 baş arasında olduğu bulgusuyla uyumludur.

Iğdır İli Tuzluca İlçesi'nde ağırlıklı olarak yetiştirilen koyun ırkları Mor Karaman, Ak Karaman ve değişik ırkların birleştirilmesi ile oluşmuş melezlerdir. Görüşülen işletmelerin büyük bir kısmında Mor Karamanlar ağırlık kazanırken Ak Karamanların azınlıkta olduğu belirlenmiştir. Yetiştiricilerin % 46.2'sinin morkaraman sayısının 8-40 baş arasında olduğu, % 39.4'ünün 41 baş ve üzeri olduğu, % 14.4'ünün ise morkaramana sahip olmadığı anlaşılmıştır. Morkaraman sahiplerinin en çoğunun ilköğretim mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Yetiştiricilerin % 53.8'inin Akkaraman koyununun hiç olmadığı, % 25'inin 1-15 baş Akkaramana koyununa sahip olduğu, 21.2'inin ise 15 baş üstü Akkaraman koyununa sahip olduğu görülmüştür.

Yetiştiricilerin % 70.2'sinin 10-25 arası toklu varlığının olduğu, % 13.5'inin 26 ve üstü baş toklu sahibi olduğu, % 16.3'ünün ise tokluya sahip olmadığı görülmüştür.

Yetiştiricilerin % 43.2'sinin 1-10 baş arası şişek varlığının olduğu, % 35.6'sının 11 baş ve üstü şişek'in olduğu,% 21.2'nin ise şişek varlığının olmadığı belirlenmiştir. İşletme sahiplerinden 40 yaş ve üzerindeki tecrübeli üreticilerin 11 baş ve Üstü sahibi Şişek olarak en fazla şişek sahibiyken, 21-40 yaş arası grubu ise 1-10 adet şişek sahibi olarak ikinci sırada yer almaktadır. Araştırma bulgularına göre ilköğretim mezunların en fazla şişek sahibi olduğu görülmüştür.

Ankete katılan işletmelerin anaç hayvan sayısı 8 ile 150 başa arasında ve ortalama 50,9 baş olarak bulunmuştur. Yetiştiricilerin % 57.7'sinin 1-50 baş arası anaç koyuna sahip olduğu, % 27.9'unun 51 baş ve üstü anaç koyuna sahip olduğu, % 14.4'ünün ise anaç koyuna sahip olmadığı tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre 40 yaş üstü yaştaki koyun yetiştiricilerinin 1-50 baş arası anaç koyuna sahip olduğu ve anaç koyun sahiplerinin en çoğunun ilköğretim mezunu olduğu anlaşılmıştır. Acar (2010) Isparta ilinde yaptığı araştırmada incelediği işletmelerin sahip oldukları anaç hayvan sayısı 25 ile 550 baş arasında ortalama 154.46 baş olarak tespit etmiştir. Yıldız (2011) Van İli Merkez İlçede yaptığı araştırmada anaç koyun sayısını en az 0, en çok 620 ve ortalama 81.3 olarak bulmuştur. Bu bulgularla karşılaştırıldığında Tuzluca'da faaliyet gösteren işletmelerde bulunan anaç koyun sayısının düşük olduğu görülmektedir.

Yetiştiricilerin % 65.4'ünün 1-3 baş arası koça, % 15.4'ün 4 baş ve üstü koça sahip olduğu,% 19.2'nin işletmesinde koç bulunmadığı tespit edilmiştir. Yine 40 yaş üstü tecrübeli koyun yetiştiricilerin diğer yaş gruplarına göre daha fazla koç sahibi oldukları görülmüştür.

Yetiştiricilerin % 26.0'ın 1-9 baş arası keçiye sahip olduğu, % 26.0'ın 10 baş ve üstü keçiye sahip olduğu, % 48'inin sahip olmadığı görülmüştür.

Yetiştiricilerin % 39.4'ünün teke sayısının 1-2 baş arasında olduğu, % 3.8'inin ise 3 baş ve üzeri tekeye sahip olduğu, % 56.7'inin ise teke sahibi olduğu belirlenmiştir.

Yetiştiricilerin % 76'sı sağım esnasında yem vermediğini, % 24'ünün sağım esnasında yemleme yaptığını bildirmişlerdir. Sağım esnasında yem vermeyen koyun üreticilerin genellikle ilkokul mezunu olduğu görülmüştür. Sağım esnasında yem vermeyiş nedeni olarak yazın yaylalarda koyunların mera otlatıldıktan sonra çadır alanlarında sağım yapılıyor olmasını göstermişlerdir.

Yetiştiricilerin % 92,3'ünün sağım sayısının günde bir defa olduğunu bildirirken, % 7.7'si ise hiç sağım yapmadığını bildirmiştir. Yetiştiricilerin tamamını sütten kesilinceye kadar sağım yaptıklarını bildirmişlerdir. Yıldız (2011) Van'da yaptığı çalışmasında kimi işletmelerde % 1.8 sağım dönemi boyunca süt verimi yetersiz olan hayvanlardan elde edilen süt gelirlerinin, dışarıdan temin edilecek işgücü masraflarını karşılayamayacak olması nedeniyle hiç sağım yapılmadığını tespit etmiştir. Gezer (2010) Sivas ilinde yaptığı çalışmasında işletmelerin % 69.27'sinde sağım yapılmadığını, kuzuların daha uzun süre emiştirildiklerini tespit etmiştir. Annelerini daha uzun süre emen kuzuların daha iri olduğunu belirtmiştir. Dönmez (2008) Bursa ili koyunculuk işletmelerinin yapısını incelediği çalışmasında işletmelerin büyük bir kısmının süt üretimi yapmadığını, çok sınırlı sayıda üreticinin süt üretimini gerçekleştirdiklerini, bunlarında süt üretim dönemlerinin kısa bir dönemi kapsadığını belirlemiştir. Bunun nedeni olarak da koyun sütü fiyatlarının değerinin çok altında olması ve sağım için harcanan ek işçilik masraflarının karşılayamadığını göstermiştir.

Yetiştiricilerin % 42.3'ünün Haziran ayında sağıma başlarken, % 57.7'nin Temmuz ayında sağıma başladığı, yetiştiricilerin % 54.8'inin sağımı bitirme zamanının Eylül ayı olduğu belirtirken,% 45.2'nin ise Ekim ayında bitirdiği belirtmiştir. Üreticilerin % 56,7'si Temmuz ayında sağıma başlarken, Temmuz ayında sağıma başlayan koyun yetiştiricilerinin ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir.

İşletmelerin büyük bir kısmı süt üretimi yapmaktadır. Üreticinin çoğunun süt üretimini gerçekleştirdikleri, bunlarında süt üretim dönemlerinin kısa (2,5-3 ay) bir dönemi kapsadığı belirlenmiştir. Sağım kısa yapılmasının temel nedeninin koyun sütü fiyatlarının değerinin çok altında olması ve sağım için harcanan ek işçilik masraflarının

karşılayamamasıdır. Yetiştiricilerin % 57.7'si ürettiği sütün aile ihtiyacından fazlasını sattığını, % 17.3'ü aile içinde tükettiğini, % 10.06'sı çığ olarak pazarladığını, % 7.7'si peynir yapıp sattığını, % 6.7'si ise yoğurt yapıp sattığını belirtmiştir. Üreticilerin sütün aile ihtiyacından fazlasını satmayı tercih edenlerin genellikle ilkokul mezunu olduğu görülmüştür. Acar (2010) Isparta ilinde yaptığı araştırmada yetiştiricilerin oğlaklama zamanı elde edilen sütün % 93.33'ünü oğlakları emzirerek değerlendirdiği, oğlaklar süttten kesilince yetiştiricilerin % 94.41'inin elde ettikleri sütü peynir yaparak değerlendirdiklerini tespit etmiştir. Dönmez (2008) Bursa ili koyunculuk işletmelerinin yapısını incelediği çalışmasında işletmelerin koyunlardan elde edilen sınırlı düzeydeki sütün büyük bir kısmı küçük mandıralarda değerlendirdiklerini kalan kısmını ise işletmelerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla değişik süt ürünlerine işlediklerini tespit etmiştir. Koyuncu ve ark. (2006)'nın Çanakkale'de yaptıkları çalışmada işletmecilerin sütün bir kısmının işletme içinde içme sütü ihtiyacını karşılamak ve peynir yoğurt yapmak için kullandıklarını, kalan kısmını da mandıralara verdiklerini belirlemişlerdir.

Yetiştiricilerin % 38.4'ü barınak temizliğini günlük, % 33.6'sı haftalık yaptığını, % 27.8'i ise aylık gübre temizliği olarak yaptıklarını bildirmişlerdir..

Yetiştiricilerin % 92.3'ü küçükbaş hayvancılıktan memnun olduğunu, % 7.7'si de memnun olmadığını belirtmiştir. Yetiştiricilerin % 96.2'sinin yetiştiriciliğini yaptığı koyun ırkından memnun olduğu, % 3.8'inin memnun olmadığını ifade etmiştir. Yetiştiricilerin % 51.9'unun yetiştirdikleri keçi ırkından memnun olduğu, % 1.9'unun memnun olmadığı, % 46.2'sinin ise herhangi bir keçi varlığının olmadığı görülmüştür.

Küçükbaş hayvancılıktan doğan memnuniyetsizlik nedeni olarak; yetiştiricilerin % 30.7'si meraların yetersiz olmasını, % 20.1'i çoban bulunmuyor olmasını, % 17.3'ü girdilerin yüksek olmasını, % 13.4'ü pazar yerleri için uygun ortamın olmamasını, % 11.5'i hayvancılığın kârlı bir iş olmadığı kanaatinde olmasını, % 6.7'si ise bakım işlerinin zor olmasını göstermektedir. Meraların yetersiz olduğunu söyleyenlerin en çoğunun ilkokul ve ortaokul mezunu olduğu, çoban bulunmuyor diyenlerin ilkokul mezunu olduğu, girdilerin yüksek olduğunu söyleyenlerin ise ilkokul mezunu olduğu görülmüştür.

Yetiştiricilerin % 39.4'ü hayvancılığın tek geçim kaynağı olduğunu, % 28.8'i başka geliri olmadığı için yaptığını, % 16.3'ü ev ihtiyacı olduğunu, % 15.4'ü ise geçime katkı sağladığını beyan etmişlerdir. Geçim kaynağı olarak gören işletmecilerle başka geliri olmadığı için bu işi yaptığını söyleyenlerin işletme sahiplerinin çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir.

İşletmelerin neredeyse yarısı faaliyet alanları ile ilgili yenilikleri takip etmemektedirler. Bunun yanında kendilerine sunulan yeni uygulamalara yaklaşımları da mesafeli olmaktadır.

5.2. Öneriler

Ülkemizin sahip olduğu kaynaklardan birisi olan koyunculuk sosyal ve ekonomik sorunların daha rahat aşılmasında büyük rol oynayacak potansiyele sahiptir. Ülkemizde koyunculüğün bugünkü yapısında; Devletimize, bu işin bilimi ile uğraşan kişi ve kuruluşlara, finans kuruluşlarına, sanayicilere ve yetiştiricilerimize önemli görevler düşmektedir. Ülkemizde koyunculüğün gelişimi için yapılması gerekenleri şöyle özetleyebiliriz.

- 1.** Tuzluca ilçesinde, koyun yetiştiricilerinin kamu desteğinde etkin şekilde örgütlenmesi yoluyla üreticilerin ürünlerini tüketicilere doğrudan pazarlamaları sağlanmalıdır.
- 2.** Doğrudan pazarlamaya alternatif olarak alım garantisi ve sürekliliği olan sözleşmeli yetiştiriciliğin özel sektör vasıtasıyla hayata geçirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
- 3.** Tuzluca'da koyunculuk işletmelerinde yaygın olan ekstansif yetiştiricilikten yarı entansif sisteme geçilmesi için kamu desteği sağlanmalıdır. Bunun için öncelikle yemden alınan % 8 oranındaki KDV kaldırılmalıdır.
- 4.** İşletmelere yönelik yapılacak yayım faaliyetleriyle bilinçli ve ekonomik kuzu besisi teşvik edilmek suretiyle, yörede görülen erken kuzu kesimi önlenerek ürün kaybı, geç kesim önlenerek de mera, yem, ilaç, ağıl, iş gücü vb. kaynak kayıpları azaltılmalıdır.
- 5.** İşletmelerin küçük ölçekli oldukları göz önüne alınarak Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma vakıfları gibi kuruluşlar vasıtasıyla, en az 50 baş damızlık koyun ve 2 baş koç verilerek işletmelerin büyümeleri desteklenmelidir.

- 6.** İlçede bulunan koyun ırklarının et ve süt verimlerini artırmak için verim gücü yüksek koyun ırkları geliştirilmesi ve çiftçilere ulaştırılması Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı birimleri tarafından teşvik edilmelidir.
- 7.** İlçede bulunan otlak ve meralar korunup ıslah edilmeli ve verimlerinin artırılması için etkin bir organizasyon yapılmalıdır. Otlak, mera ve yaylalar tekrar koyunculüğün hizmetine sunulmalıdır..
- 8.** İlçede koyunculuk işletmelerin gelişmesine paralel olarak eğitimli çoban istihdamını teşvik edilmesi kırsal alandaki işsizlik probleminin çözümüne de katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Acar, M. 2010. *Isparta İli Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği Üyesi Keçicilik İşletmelerinin Mevcut Durumu ve Teknik Sorunları Üzerine Bir Araştırma*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta.
- Açıl, F. Demirci, R. 1984. *Tarım Ekonomisi Dersleri*, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Yayın No:880, Ankara,372.
- Anonim, 2012. Küçükbaş Hayvancılık Çalıştay Raporu -2012.
http://www.daka.org.tr/panel/files/files/yayinlar/kucukbas_2012.pdf. (Erişim tarihi: 15 Aralık 2013).
- Aşkın, Y., Karaca, O., Cemal, İ., Çivi, A., 1996. Doğu Anadolu Geleneksel Koyun Yetiştirme Sistemlerinin Çağdaş Islah Programları Bakımından Potansiyelleri. *Hayvancılık 96 Kongresi*. 18-20 Eylül 1996, İzmir.
- Bilginturan, S., 2008. *Burdur İli Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiriciler Birliği Üyesi İşletmelerin Yapısal Özellikleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma*. SDÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta.
- Breiman, L., J. H. Friedman, R. A. Olshen, and C. J. Stone. 1984. *Classification and Regression Trees*. New York: Chapman & Hall/CRC.
- Bulgurlu Ş. ve Sevgican F. 1964. Rasyonel besleme ve itinalı bakım şartlarında İvesi, Sakız ve Kıvırcık koyunlarının süt verimleri üzerinde araştırmalar. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*
- Darwich, M. 1998. *Suriye'de Jabel Abdel Aziz dağlık bölgesindeki küçükbaş hayvan Yetiştiren işletmelerin ekonomik analizi*, Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Dellal, G. ve Aydın, S. 2001. *Artvin İlinin Koyun Yetiştiriciliğinin Yapısal Özellikleri*. Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Yayın No: 222, ISBN: 975-8629- 08-5. 31 S. Ankara.

- Dellal, İ., Keskin, G. ve Dellal, G. 2002. *GAP Bölgesinde küçükbaş hayvan yetiştiren işletmelerin ekonomik analizi ve hayvansal ürünlerin pazara arzı*. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Proje Raporu 2002-2, Yayın No, 83, Ankara.
- Demirci, R. ve Açıl, F. 1983. Türkiye’de koyun yetiştiriciliğinin prodüktivite ve rantabilitesi. *Uluslar Arası Akdeniz Bölgesi Koyun ve Keçi Üretimi Sempozyumu*, 17–21 Ekim 1983, Ankara.
- Deniz, A. 2009. *Hakkari İli Merkez İlçede Koyunculuk Yapan İşletmelerin Ekonomik Analizi*. YYÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Van.
- Dönmez, O. 2008. *Bursa İli Koyunculuk İşletmelerinin Yetiştiricilik Açısından Yapısı*. Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Tekirdağ.
- Emsen, H. 1992. *Hayvan Yetiştirme İlkeleri*. AÜ, Ziraat Fak., Yayınları No:720 ,Ders Kitapları serisi No:62, Erzurum.
- Erkuş, A., Eliçin, A., Özçelik, A., Turan, A., Tanrıvermiş, H. ve Gündoğmuş, E. 1996. *Tekirdağ İli Tarım İşletmelerinde İthal ve Kültür Melezi Süt Sığırları İle Üretim Yapan İşletmelerde Süt Sığırcılığı Faaliyetlerinin Karşılaştırmalı Ekonomik Analizi*, Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği ve Vakfı Yayınları, No:14. Ankara.138.
- Ertuğrul, M., Akman, N., Eliçin, A. ve Arık, Z. 1995. Küçükbaş Hayvansal Ürünler Tüketim Projeksiyonları Ve Üretim Hedefleri. *Tarım Haftası’95 Kongre Bildirimleri*. 9–13 Ocak 1995, Ankara. 753–769.
- Eyduran, E. 2008. *Usage of penalized maximum likelihood estimation method in medical research: An alternative to maximum likelihood estimation method*. Journal of Research in Medical Sciences, 13 (6): 325-330.
- FAO, “AB Giriş Süreci Çerçevesinde Türkiye’de Süt Ve Süt Ürünleri Sektörüne Genel Bakış” raporu.

- Flamant, J.C. ve Morand – Fehr, P. 1982. *Milk production in sheep and goats*. In I. e. Coop (Editor), Sheep and goat production. Elsevier Scientific Publishing Company, Amsterdam.
- Gezer, O.N. 2010. *Sivas İli Koyunculuk İşletmelerinin Yapısal Özellikleri*. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- Kaymakçı, M. ve Sönmez, R. 1996. *İleri koyun yetiştiriciliği*, Bornova İzmir
- Kara, A. 2009. *Meraya Dayalı Hayvancılık Yapan İşletmelerin Sosyoekonomik Analizi Ve Mera Kalitesinin İşletme Başarısına Etkisi: Erzurum İli Örneği*. Hayvancılık Faaliyetleri. Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- Karaca, O., Vanlı, Y., Kaymakçı, M., Altın T. Ve Kaygısız, A. 1993. *Doğu Anadolu Bölgesinde koyun yetiştiriciliğinin sosyolojik ekonomik ve genetik görünüşü*. No: 90.2F.071 No'lu Araştırma Fonu Proje Kesin Raporu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Kasımoğlu, E. 2006. *Tarımda Çalışan Kadınların Sorunları*. Dicle Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır.
- Kaymakçı, M., Eliçin, E., Işın, F., Taşkın, T., Karaca, O., Tuncel, E., Ertuğrul, M., Özder, M., Güney, O., Gürsoy, O., Torun, O., Altın, T., Emsen, H., Seymen, S., Geren, H., Odabaşı, A. ve Sönmez, R. 2005. *Türkiye küçükbaş hayvan yetiştiriciliği üzerine teknik ve ekonomik yaklaşımlar*. Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi, 03–07 Ocak 2005 Ankara
- Kaymakçı, M., Özkaya, T., Koşan, N., Taşkın, T. ve Soya, H. 1999. *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Koyun Yetiştiriciliğini Yapısal Özellikleri*
- Köknaroğlu, H., Demircan, V., Yılmaz, H. ve Dernek, Z. 2007. Besi Sığırcılığı Üretim Faaliyetinde Üreticilerin Eğitim Düzeylerinin Besi Performansı ve Kârlılığa Etkisi. *5.Ulusal Zootekni Kongresi Bildirileri*. 5-8 Eylül, Van. 92. *T.C Milli Eğitim Bakanlığı Dezenfeksiyon Dergisi* Ankara 2014

- Nisbet, R., Elder, J. and Miner, G., 2009. Handbook of statistical analysis and data mining applications. Canada.Örkiz, M. 1978. *Türkiye Koyun Irkları, Koyun Eti Üretim, Tüketim ve Pazarlaması*. L. Z. A.E. Yayın No: 58. Ankara
- Sezgin, Y. 2006. *Bitlis İlinde Göçer Ailelerin Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Van.
- Sirohi S., Rawat, P. S., 2000. Resource Use Efficiency in Sheep Farming: a Case Studyof District Tonk, Rajasthan, *Indian Journal of Small Ruminants*, 6, (1):42-47.
- Sönmez, R. 1966. Koyunculuk ve Yapağı Ders Kitabı. E. Ü. Z. Fak. Yayınları: 108 S. İzmir.
- Şahin, A. 2001. *Van İli Merkez İlçede Koyunculuk Yapan İşletmelerin Ekonomik Analizi*. Yüzüncü Yıl Üni., Fen Bil., Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Van.
- Şahin, K. 1999. Doğu Anadolu bölgesi hayvancılığını olumsuz yönde etkileyen yapısal ve Ekonomik sorunlar ve çözüm önerileri. *Uluslararası Hayvancılık '99 Kongresi*. 21-24 Eylül 1999, İzmir. 590-595.
- Şahinli, M.A. 2011. *Konya ilinde koyunculuk faaliyetlerine yer veren tarım işletmelerinin ekonomik analizi ve koyunculuk faaliyetinde etkili olan unsurların saptanması*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi. 204 S ANKARA.
- Vitola, I. 1995. How to support sheep farming Latvijās-Lauksaimnieks, Economic *Institute of Latvian Sciences Academy*, 3, 21-23, Litvania.
- Vural, H., Fidan, H. 2007. Türkiye’de Hayvansal Üretim Ve Hayvancılık İşletmelerinin Özellikleri. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 13 (2) : 49 – 59.
- Yamane, T. 1967. *Elementary Sampling Theory*, Printice Hall Inc.,Englewood Clifts, N.T., 405.
- Yarkın, İ. 1953. Koyunculuk. A. Ü. Z. F. Yayınları. 37.

Yıldız, A. 2011. *Van İli Merkez İlçede Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri ve Genel Sorunlar*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Van.

EK-1**ANKET FORMU****NO:****Anket Tarihi: ... / ... /2015****İŞLETMECİ İLE İLGİLİ BİLGİLER**

1- İşletmecinin Adı Soyadı

:.....

2- Köyü-Kasabası :.....Rakım:.....m

Köyün tipi : a. Dağ köyü b. Yamaç-Ova (eşik) köyü. Ova köyü

3- Yetiştiricinin Yaşı :.....

4- Telefonu :.....

5- Öğrenim Durumu :.....

6- Hane halkı hakkında bilgiler (yakınlarının ad ve soyadına gerek yok)

Yakınlığı	Cinsiyet K: Kadın=Kız, Erkek: E	Yaş
Eşi		

İŞLETME İLE İLGİLİ BİLGİLER

7- İşletmenin Merkez İlçeye Uzaklığı :.....km.

8- İşletmenin Yol Durumu: a. Asfalt b. Stabilize c. Ham yol

d. Tesviye

9- İşletmede bulunan nüfusun eğitim durumu

a. İlkokul.....kişi b. Ortaokul.....kişi c. Lise.....kişi d. Üniversite.....kişi

e. Okula gitmemiş.....kişi

10- İşletmede bizzat tarımsal faaliyette bulunan kişi sayısı kaçtır?kişi

11- İşletmede çalışanlar:

a. Aile işgücü.....kişi b. Yabancı İşçi.....kişi

12- Üretime çocukların etkisi var mı?

a. Var b. Yok

13- Üretime kadınların etkisi var mı?

a. Var b. Yok

14- İşletmenin Toplam Arazi Varlığı (dekar):.....

15- Parsel sayısı (adet):.....

16- İşletmenin Sulanamayan Arazi varlığı (dekar):.....

17- İşletmenin Sulanabilir Arazi varlığı (dekar):.....

18- Ne kadar süredir hayvancılıkla uğraşıyorsunuz?Yıl

19-Mevcut koyun sayısı (Sürü bileşimi):

	Dişi (baş)	Erkek (baş)
Kuzu		
Oğlak		

Toklu (baş)		Çebiç	
Şişek (baş)		Keçi	
Anaç koyun (baş)		Teke (baş)	
Koç (baş)		Toplam (Baş)	
Toplam (baş)			

20-
İşle
tme
nize
ait

ahır alanı?m²

21- İşletmenize ait ağıl alanı?m²

22- Koyun ve keçi Irkları ve Sayıları:

Akkaraman:..... Merinos :..... Morkaraman:..... Diğer:.....

23. Yetiştirdiğiniz koyun ırkından memnun musunuz? a. Evet b. Hayır

24. Memnun değilseniz nedeni ?

.....
.....

25. Yetiştirdiğiniz keçi ırkından memnun musunuz?

a. Evet b. Hayır

26. Memnun değilseniz neden?

.....
27- İşletmedeki sığır sayısı ve ırkı:

İrki	Sayısı
Yerli	
Melez	
Kültür	

28 – Koyun ve keçi yetiştiriciliği dışında başka bir işle uğraşıyor musunuz?

- a. Ticaret b. Tarımın diğer kolları c. Memur d. İşçi e. Diğer
f. Sadece keçi ve koyunculuk

29- Sütünüzü nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a. Kooperatife satarak b. Süt toplayıcıya satarak c. Mandıraya d. Fabrikaya
d. Kendi pazarlıyor

30- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının hangi destekleme uygulamalarından faydalanıyorsunuz?

- a. Süt desteğinden b. Yem bitkileri desteğinden c. Suni tohumlama desteğinden
d. Gübre-mazot desteğinden e. Hayır Faydalanmadım

31-Teknik bilgi alıyor musunuz?

- a. Evet b. Hayır

32- Teknik bilgi alıyor iseniz nereden alıyorsunuz?

- a. İl-İlçe Tarım Müdürlüğünden b. Aile büyüklerinden c. Keçi ve Koyunculuk
işletmelerden d. Özel Sektör e. Üniversiteden f. Basından (tv-gazete-radyo)

33- Sosyal güvenceniz var mı?

- a. Evet b. Hayır

34- Birlik veya kooperatife üye misiniz?

- a. Evet b. Hayır

35- İşletmenizdeki aşağıdaki alet ekipmanlardan hangileri var?

- a. Traktör b. Biçerdöver c. Silaj Makinesi d. Kamyon e. Balya Makinesi f. Hiçbiri

SAĞIM, SÜT İŞLEME VE PAZARLAMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

36 - Günde kaç sağım yapıyorsunuz?

- a. 1 defa b. 2 defa c. Hiç sağım yapmıyorum, kuzuya bırakıyorum

37 - Sağıma ne zaman başlanıyor?.....(tarih)

- 38 - Sağım ne zaman bitiyor?(tarih)
- 39 - Sağımda emiştirme var mı?
- a. Sağımdan önce var b. Sağımdan sonra var
- c. Hem sağımdan önce hem de sonra var d. Sağımda emiştirme yok
- 40 - Sütten kesime kadar olan dönemde sağım yapılıyor mu?
- a. Evet b. Hayır
- 41 - Sağımı kim yapıyor?
- a. Ev halkından kadın b. Ev halkından erkek c. İşçi kadın d. İşçi erkek
- e. Çocuklar f. Erkek, kadın ve çocuklar
42. Sağımı nasıl yapıyorsunuz?
- a. El ile b. Makine ile
- 43 - Sağımı hangi saatlerde yapıyorsunuz?
- a. Yalnız Sabah b. Yalnız Öğlen c. Yalnız ikindi d. Yalnız Akşam
- e. Sabah-Akşam
- 44 - Sağım esnasında yem veriliyor mu?
- a. Evet b. Hayır
- 45 - Sağıma başlanmadan önce memelere dezenfeksiyon yapılıyor mu?
- a. Evet b. Hayır c. Ara sıra
- 46 - Koyun sütünü nasıl değerlendiriyorsunuz?
- a. Çiğ olarak pazarlama b. Peynir yapıp satma c. Yoğurt yapıp satma
- d. Hem peynir hem de yoğurt şeklinde satma e. Üretilen sütün tamamı aile içinde tüketiliyor
- f. Aile ihtiyacından fazlasını satıyorum
- 47- Koyun sütünden peynir yapıyorsanız kaç kg sütte 1kg peynir elde diyorsunuz?.....kg
- 48- a. Toplam koyun peyniri üretiminiz?.....kg
- b. Toplam koyun yoğurdu üretiminiz?.....kg
- 49 - Peynir yaparken inek sütü de katıyor musunuz?
- a. Evet b. Hayır Katıyorsanız hangi oranda?.....
- 50 - Keçi sütünü nasıl değerlendiriyorsunuz?
- a. Çiğ olarak pazarlama b. Peynir yapıp satma c. Yoğurt yapıp satma
- d. Hem peynir hem de yoğurt şeklinde satma e. Üretilen sütün tamamı aile

içinde tüketiliyor f. Aile ihtiyacından fazlasını satıyorum

51- Keçi sütünden peynir yapıyorsanız kaç kg süttten 1kg peynir elde diyorsunuz?.....kg

52- a. Toplam keçi peyniri üretiminiz?.....kg

b. Toplam keçin yoğurdu üretiminiz?.....kg

53 - Peynir yaparken inek sütü de katıyor musunuz?

a. Evet b. Hayır c. Katıyorsanız hangi oranda?.....

54 - Satılan sütün bedeli nasıl alınıyor?

a. Peşin b. Haftada bir c. Ayda bir d. Diğer

55 - Sütü satın alan toptancı ile başka bir ticaret yapıyor mu?

a. Evet b. Hayır

56 - Bakanlığın damızlık koyun başına desteklemesini alıyor musunuz?

a. Evet b. Hayır

57 - Bakanlığın damızlık keçi başına desteklemesini alıyor musunuz?

a. Evet b. Hayır

SÜT VERİM ÖZELLİKLERİ

58 - En yüksek verimli koyunun günde en yüksek süt verimi:..... kg/gün

59 - En yüksek verimli keçinin günde en yüksek süt verimi:..... kg/gün

60 - En yüksek verimli koyunun sağım süresi:.....gün

61 - En yüksek verimli keçinin sağım süresi:.....gün

62 - Sürünüzde bir koyunun ortalama günlük süt verimi ne kadar:.....kg

63 - Sürünüzde bir keçinin ortalama günlük süt verimi ne kadar:.....kg

64 - Bir koyun ortalama olarak kaç gün sağılıyor?.....gün

65 - Bir koyun kaç dakikada sağılıyor?

a. Erkeklerdakika b. Kadınlardakika

c. Çocuklardakika

66 - Bir keçi ortalama olarak kaç gün sağılıyor?.....gün

67 - Bir keçi kaç dakikada sağılıyor?

a. Erkeklerdakika b. Kadınlardakika

c. Çocuklardakika

KOYUNCULUK FAALİYET KOLUNDA MALİYET HESAPLAMALARI İLE İLGİLİ BİLGİLER

68 - İşletme Giderleri (Yıllık Toplam)

- a- Yem giderleri: Kesif (fabrika) Yem Gideri.....TL b- Kaba Yem Gideri.....TL c- Sağlık(veteriner, ilaç vb.) Giderleri:.....TL d- İşçilik Giderleri (çoban vb.):.....TL e- Nakliye Giderleri.....TL f- Elektrik, su, temizlik, tuz vb. giderleri.....TL

69 – İşletme Gelirleri (Yıllık)

- a- Kuzu, toklu, koyun, koç ve şişek satışından elde edilen gelirler:.....TL
b- Süt satışından elde edilen gelirler:.....TL
c- Süt satış fiyatı.....Kg/TL
d- Gübre satışından elde edilen gelirler:.....TL
e- Yapağı (yün) satışı ve diğer gelirler:.....TL
f- Bitkisel üretimden elde edilen gelirler:.....TL

KEÇİCİLİK FAALİYET KOLUNDA MALİYET HESAPLAMALARI İLE İLGİLİ BİLGİLER

70 - İşletme Giderleri (Yıllık Toplam)

- a- Yem giderleri: Kesif (fabrika) Yem Gideri.....TL b- Kaba Yem Gideri.....TL c- Sağlık(veteriner, ilaç vb.) Giderleri:.....TL d- İşçilik Giderleri (çoban vb.):.....TL e- Nakliye Giderleri.....TL f- Elektrik, su, temizlik, tuz vb. giderleri.....TL

71 – İşletme Gelirleri (Yıllık)

- a- Oğlak, Çebiç, Keçi, ve Teke satışından elde edilen gelirler:.....TL
b- Süt satışından elde edilen gelirler:.....TL
c- Süt satış fiyatı.....Kg/TL
d- Gübre satışından elde edilen gelirler:.....TL
e- Yapağı (kıl) satışı ve diğer gelirler:.....TL
f- Bitkisel üretimden elde edilen gelirler:.....TL

YETİŞTİRME İLE İLGİLİ BİLGİLER

72- Küçükbaş hayvancılık yapmaktan memnun musunuz?

- a. Evet b. Hayır

73- Küçükbaş hayvancılık yapma nedeniniz nedir?

- a. Ev ihtiyacı b. Geçime katkı c. Alışkanlık d. Geçim kaynağı

e. Başka gelir olmadığı için

74- Küçükbaş hayvancılık yapmaktan memnun değilseniz nedeni?

- a. Girdiler yüksek b. Karlı değil c. Bakımı zor d. Pazar yok
e. Çoban bulunamıyor f. Meralar yetersiz

75 - İşletmelerin sorunları nelerdir?

- a. Pazar b. Kredi c. Eğitim d. Sağlık e. Mera Yok
f. Yem fiyatı yüksek g. Süt fiyatı düşük h. Et Fiyatları Düşük

1. Mekanizasyon

76 - Gübre temizliği hangi sıklıkta yapılıyor?

- a. Günlük b. Haftalık c. Aylık d. 6 Ayda bir e. Yılda bir kere

BİTKİSEL ÜRETİM İLE İLGİLİ BİLGİLER

77 - İşletmede yem bitkileri üretiliyor mu?

- a. Evet b. Hayır

78 - Evet ise hangileri üretiliyor ve miktarı nedir (kg)?

- a. Yonca..... b. Korunga..... c. Arpa..... d. Fiğ.....
e. Yulaf.....
f. Silajlık Mısır..... g. Çayır otu..... h. Diğer.....

79 - İşletmede üretilen diğer ürünlerin miktarı nedir (Kg)?

- a. Buğday b. Arpa c. Pancar d. Sebze
e. Meyve

80 - İşletmede üretilen gübre değerlendiriliyor mu?

- a. Evet b. Hayır

81- Gübre değerlendiriliyor ise nasıl değerlendiriliyor?

- a. Kendi tarlasında kullanıyor b. Satılıyor

82- Küçükbaş faaliyeti ile ilgili en önemli sorunlarınız nelerdir? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- () a. Hayvansal üretime verilen destek ve hibelerin doğru kanallara aktarılmaması ve verilen bu desteklerin yarar ve zararlarının analiz edilmemesi.
() b. Profesyonel hayvan beslemesini ve modern işletme için gereken kurallar bölge insanı tarafında bilinmiyor olması.
() c. Mera ıslahının yapılmaması, aşırı otlama, meranın korunmaması.
() d. Devletin, hayvancılığa yönelik her sene değişken bir politika uygulaması.

- () e. Sürü sağlığı konusunda bilinçli olunmaması ve hayvan hastalandıktan sonra müdahale edilmesi.
- () f. Yem fiyatlarının yüksek olması, sulama sorunu ve yem bitkileri üretiminde karşılaşılan sorunlar.
- () g. Üniversitenin yeni kurulmuş olması ve üreticilere yeterince birebir eğitim verememesi ve üreticiye ulaşamaması
- () h. Barınak alanları (büyüklük m2 olarak) ve havalandırma yerleri ile ilgili önemli problemler.
- () ı. Pazarlama ile ilgili sorunlar.(ithal ürünler, yerli et ve süt ürünlerinin değerinin düşük olması, gelirlerin büyük bir kısmının aracılara gitmesi)
- () j. İşletmelerin girdi temininden ürünlerinin pazarlanmasına kadar olan örgütlenme ilgili sorunlar.
- k.Diğer.....
-

83- Küçükbaş faaliyetinin geliştirilmesi için aşağıdaki önerilerden önemli olanlar nelerdir? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- () a. Devlet eliyle daha modern barınakların yapılmalı ve yetiştiriciler bu konuda eğitilmelidir. Barınaklarla ilgili her yöreye uygun hayvan barınak modeli geliştirilmelidir.
- () b. Hayvansal üretimde kültür ırkı hayvan varlığının artırılması ve yaşam koşulları iyileştirerek, verim de arttırılabilir. Irk ıslahı ve modernizasyon birlikte yapılmalıdır.
- () c. Yapılan üretimi batı illerine pazarlamak hedeflenmelidir. Pazarlamayı yapabilmek için kaliteli ve yüksek oranda üretimi gerçekleştirmek gerekir.
- () d. Bölgede model işletmeler yaygınlaştırılarak yatırımcıların kafalarındaki sorular giderilmelidir.
- () e. Et ithalatının durdurulması, et fiyatlarında üretici yönünden olumlu gelişmelere yol açabilir.
- () f. Hayvancılık işletmeleri, işletme için gerekli olacak yemi kendi üreterek yem maliyetini azaltabilir.
- () g. Bölgeye yönelik küçükbaş hayvancılık politikası belirlenmeli buna yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- () h. Yem bitkileri üretimi teşvik edilerek, üreticiler bu konuda eğitilmeli ve silaj

makineleri alımına destek verilmelidir.

() ı. İslah konusunda çalışmalar yapılmalı, üreticilere yeterli derecede veteriner hizmeti verilmeli ve devlet desteğinden yararlanılmak için bilgilendirilmelidirler.

() j. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı meraları ıslah etmeye ve korumaya yönelik çalışmaları artırmalıdır. Otlatma teknikleri ile kullanılan meralardaki hayvanlarda çok ciddi verimler alınabilir.

() k. Hayvanların yaylaya çıkmadan aşılınması, il içerisinde hayvan hastalıklarının yayılmasını büyük ölçüde engellenmiş olacaktır.

(.)Diğer.....
.....
.....
.....
.....
.....

84 - Eklemek istediğiniz başka bir konu varsa belirtiniz?

.....
.....
.....
.....

ÖZGEÇMİŞ

02.01.1983 tarihinde Iğdır'ın Tuzluca ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Tuzluca'da tamamladı. 2011 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümünden mezun oldu. 2013 yılında Iğdır ve Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Tarım İşletmeciliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine başladı. Iğdır-Tuzluca Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfında Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi olarak halen çalışmaktadır.

